

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

Plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent op 2 september 1980

INLEIDING: door de heer A. DE BOCK, eerste voorzitter

Op 10 november 1980 had ik de eer en het voorrecht de eerste plechtige openingszitting van dit hof, dat meteen het eerste arbeidshof was om zijn werkzaamheden aan te vangen, voor geopend te verklaren.

Tien jaar zijn weliswaar een korte tijd in het leven van de gerechtelijke instellingen, maar maken voor hun leden reeds een belangrijke etappe uit, die niet alleen met bewogenheid doet terugdenken aan degenen die ons ontvielen, maar tevens aanleiding geeft tot even bezinnen over de afgelegde weg.

De belangrijke gerechtelijke hervormingen van 1970 durf ik geslaagd te noemen, waar zij bedoelden één enkel gerechtelijk apparaat te scheppen, waarin breed gespecialiseerde gerechten, in volledige onafhankelijkheid doch volgens dezelfde regelen betreffende het recht van verdediging en de rechtszekerheid van de burgers, de betwistingen die tot hun bevoegdheid behoren beslechten, met grondige kennis van de rechtsmaterie zowel als van de behoeften, noden, gebruiken en mentaliteit van de rechtzoekenden.

Daarbij werden in de arbeidsgerechten, door de werking zowel van het auditoraat als van de zetel, geleidelijk de eenheid en de principevastheid van het arbeidsrecht in de breedste zin vastgelegd, en de rechtspraak is, tot in het Hof van Cassatie, daarvan in grote trekken de duidelijke weerspiegeling.

Geen enkele van de rampen die door zwartkijkers van alle slag waren voorspeld bij de oprichting van de nieuwe gerechten, heeft zich voorgedaan en noch de vrees dat hun magistraten onvoldoende op de hoogte zouden zijn van de sociale verhoudingen noch de bewering dat de objectiviteit en de onafhankelijkheid op het politieke vlak in het gedrang zouden komen, werden hoe dan ook bewaarheid.

Op enkele zeldzame uitzonderingen na werden door de niet-professionele rechters zogoed als door de beroepsma-

gistraten de regels van de collegialiteit, van de discretie en van de deontologie zonder noemenswaardige problemen toegepast en ik maak dan ook van deze gelegenheid gebruik om even hulde te brengen niet alleen aan de toewijding van zovelen onder de beroepsmagistraten, griffiers en administratieve medewerkers in dit arbeidshof en zijn rechtbanken, maar ook aan de ernstige, loyale en vaak waardevolle inbreng van de raadsheren en rechters in sociale zaken.

Terloops wijs ik ook graag op de waardige en degelijke prestaties van de door de representatieve organisaties gevormde pleiters voor de sociale gerechten.

Verheugend zijn bovendien de in het algemeen hartelijke betrekkingen tussen de leden van de verschillende rechtsinstanties, alsmede met de Balie.

En in dit verband moet het mij van het hart dat de verspreiding van zovele gerechtelijke diensten over allerlei meestal niet meer toereikende of grotendeels ongeschikte en van elkaar verwijderde gebouwen in de meeste rechtszetels niet alleen de bereikbare rationele werkmogelijkheden van het gerechtelijk apparaat belemmert, maar tevens een hinder uitmaakt voor de wenselijke normale dagelijkse omgang tussen zijn leden. Het samen onderbrengen van alle diensten van het gerecht in één geschikt gebouwcomplex is zonder twijfel overal de eerste materiële grondvoorwaarde voor een degelijk beleid.

In de tijd van deze tiende openingsvergadering is het, jammer genoeg duidelijk, dat de hemel van de justitie niet wolkeloos is.

De maatschappelijke evolutie, met de snelle mentaliteitswijzigingen over de opeenvolgende generaties heen heeft nieuwe problemen geschapen en, minstens, sommige van oudsher bestaande leemten en zwakheden scherper in het licht gesteld.

Teleurstellend is hierbij dat de massamedia vaak blijken geven van een even grote onwetendheid over de werking, de plichten en de mogelijkheden van de leden der rechterlijke orde als het publiek zelf dat zij nochtans zouden dienen voor te lichten, zij het door gefundeerde en met kennis van zaken uitgebrachte kritiek. Erger is echter het gebrek aan samenspraak tussen de verschillende takken van de openbare macht, dat steeds schriller leidt naar afzijdigheid, onbegrip en isolatie van de rechterlijke macht.

Weliswaar gaat deze laatste hierin ook niet helemaal vrijuit. Daar is de wrevel van de magistraten om op grond van de dagelijkse ervaring oplossingen voor te stellen voor de dringende of belangrijke problemen van organisatie en werking van het gerecht, maar daar is vooral de versnippering der energie onder allerlei verenigingen, unies, colleges, commissies en zelfs syndicale embryo's, waardoor elke gemeenschappelijke opvatting of stellingneming een illusie wordt.

Denken wij in dit verband alleen nog maar eens aan de achterstand die de behandeling der zaken kent in sommige hoven en rechtbanken. En hier bedoel ik niet zozeer de vertraging die werd veroorzaakt door moeilijk voorzienbare technische of maatschappelijke evoluties, zoals die van de verkeersongevallen en hun sequelen, waartegen alleen maar buitengewone maatregelen kunnen worden getroffen. Maar veeleer denk ik aan het sluipende verschijnsel van de geleidelijk aan, chronisch en onafwendbaar ontspruitende achterstand die zal aangroeien in alle gerechten, ten gevolge van leemten en gebreken in de procedureregelen of in de wijze waarop deze thans worden toegepast. Remedies werden uitgewerkt, maar komt vóór de toepassing hier niet vaak gewoon om de hoek kijken de vrees persoonlijk te worden gestoord in de lankmoedigheid van sommige, wie weet waarop gevestigde gewoonten¹?

Het meest zorgwekkend is nochtans het klaarblijkelijk negeren van de rechterlijke macht door de andere openbare machten.

De principes van de splitsing der machten en van de onafhankelijkheid van de rechter zijn voorwendsels geworden om alle inspraak aan de rechterlijke orde te ontfangen zelfs wanneer diep ingrijpende wijzigingen op het spel kunnen staan die de werking van het gerecht en de conditie van de magistraten betreffen.

¹ MAURICE AYDALOT, *Magistrat. Un homme et son métier*, Editions R. Lafont, Parijs, p. 189.

Aldus worden bepaling en aanpassingen van de kaders in de zetel van hoven en rechtbanken besproken en vastgesteld door een commissie waarvan geen enkele vertegenwoordiger van de betrokken magistraten deel uitmaakt, opgericht zonder enige voorafgaande inlichting noch verantwoorde vraag om hun advies, terwijl het toch rechtstreeks en hoofdzakelijk gaat om de werkmogelijkheden en dus om het belang van de rechtzoekenden.

Evenzo vergaat het de grondwettelijke en wettelijke bepalingen tot regeling van loopbaan en statuut van de magistraten, die worden beraamd, voorbereid en wellicht doorgevoerd zonder enige raadpleging van de geïnteresseerden, terwijl toch overal, zowel in de publieke als in de privé sector, voor welke werknemers ook, het sociaal overleg als een principieel en voorafgaand vereiste wordt beschouwd en geëerbiedigd. Zo is het dat, in deze atmosfeer van politieke verwarring en onzekerheid, zonder nog te gewagen van miskennis en vaak kwaadwillige aanvallen, de rechter voor de opgave staat onafhankelijk, onpartijdig en met grondigheid de belangenconflicten te beslechten van zijn medeburgers, die zelf grotendeels onwetend zijn, doorgaans slecht ingelicht en onderworpen aan macht en invloed van nationale en supranationale instellingen, economische grootmachten en belangrijke sociale groepen. Waar anders zal de burger immers, en in de toekomst meer en meer, nog bescherming of erkenning van zijn rechten vinden dan bij een gerecht waarvan de onafhankelijkheid wordt gevrijwaard, niet alleen grondwettelijk maar tevens door zijn onontbeerlijke materiële onderbouw. Is het dan een blijk van bezinning dan wel van naïefheid aan te nemen dat er in dit land genoeg besef bestaat dat de democratische vrijheden geen uitsluitende constructie van de geest uitmaken maar waarachtige levensvoorwaarden zijn die men moet behoeden en waarderen terwijl men ze bezit. De onderlinge onafhankelijkheid der machten maakt een van die waarborgen uit, die niet mogen verdeemsteren zonder dat het spook van dwang en willekeur komt opdagen.

Dat de magistratuur in alle omstandigheden onverdroten haar plicht zal blijven vervullen kan wel niet worden betwijfeld, maar de discretie die daarbij van haar leden wordt gevergd ontslaat diegenen die voor het beleid van de justitie mede verantwoordelijk zijn, niet van de morele plicht in het openbaar belang de aandacht te vestigen op alles wat van aard is haar onafhankelijkheid en vandaar haar behoorlijke rechtsbedeling in het gedrang te brengen.

Kan het waar zijn dat het niet nodig is te hopen om te ondernemen?

DE VROUWELIJKE WERKNEMER IN DE WERKLOOSHEID

Rede uitgesproken door de heer R. VAN DER STEICHEL, advocaat-generaal bij het Arbeidshof te Gent

I. Omvang van de werkloosheid

1. Evolutie tijdens de laatste tien jaren

Toen de arbeidsgerechten tien jaar geleden werden opgericht, bereikte het maandgemiddelde van de op uitkering

gerechtigde werklozen 104.973 eenheden, volledig en gedeeltelijk werklozen samen.

Sindsdien verliep de werkloosheidscurve ononderbroken in stijgende lijn om thans pieken te bereiken die in ons land voorheen nooit opgetekend werden. Bovendien zijn de vooruitzichten uiterst somber.

Het maandgemiddelde van vermelde werklozen bedroeg achtereenvolgens:

in 1971	— 110.498 eenheden
1972	— 123.402 eenheden
1973	— 125.987 eenheden
1974	— 146.670 eenheden

Toen in 1975 onze economie getroffen werd door de crisis, bereikte het maandgemiddelde van de *volledig* werklozen *alleen* al 177.367 eenheden.

Ten gevolge van die conjuncturele crisis werden in 1975 de mannelijke en vrouwelijke werknemers even erg getroffen.

Een grotere overeenstemming werd waargenomen in het verloop van de werkloosheid volgens geslacht in tegenstelling met vorige jaren, toen de werkloosheid van de vrouwen onder invloed van elementen van structurele aard anders verliep¹.

In 1976 bedraagt het maandgemiddelde van volledig werklozen 228.537 eenheden, d.i. alweer 51.170 volledig werklozen meer, waaronder 38.024 vrouwen.

Het gevolg hiervan is een onrustwekkende aangroei van het aandeel der vrouwen in het totaal van de volledige werkloosheid.

In 1977 stijgt het aantal volledig werklozen naar 264.284 eenheden, met andermaal een aangroei van het aantal werkloze vrouwen met 27.764 eenheden, terwijl het aantal volledig werkloze mannen maar stijgt met 7.983 eenheden.

In 1978 wordt het maandgemiddelde uitkeringsgerechtigde volledig werklozen 282.164 eenheden.

Terloops moet hier opgemerkt worden dat dit cijfer veel hoger geweest zou zijn zonder het programma ter opslorping van de werkloosheid dat door onze Regering werd uitgevoerd en dat ± 76.000 werknemers aan de werkloosheid onttrokken heeft².

In 1979 was het maandgemiddelde 294.416 eenheden³.

2. Uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen⁴.

Het bedrag van de uitgaven gaat ook pijlsnel de hoogte in en het is wel nuttig even de cijfers te overlopen om een benaderend idee te krijgen van de omvang van die maatschappelijke gesel.

1970	5.340,2	miljoen frank
1971	6.169,9	miljoen frank
1972	9.751,6	miljoen frank
1973	11.120,5	miljoen frank
1974	15.099,0	miljoen frank
1975	34.427,3	miljoen frank
1976	44.883,3	miljoen frank
1977	58.267,-	miljoen frank ⁵
1978	58.288,-	miljoen frank ⁶
1979	62.621,9	miljoen frank ^{6a}

¹ Jaarverslagen van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, 1971-1975.

² Jaarverslagen R.V.A., 1976-1978.

³ Verbond der Belgische Ondernemingen, nr. 4, van 1 februari 1980.

⁴ Jaarverslag R.V.A., 1975, blz. 64.

⁵ Jaarverslag R.V.A., 1977, blz. 73.

⁶ Jaarverslag R.V.A., 1978, blz. 78.

^{6a} Parl.St., Senaat, 1979-80, nr. 6 — XVII/1, blz. 16.

II. Het tewerkstellingsbeleid inzake vrouwelijke arbeidskrachten van 1930 tot 1972 volgens de analyse van E. Lambrechts

Om in de werkloosheid van de vrouw een duidelijk inzicht te krijgen is de kennis van haar arbeidspositie onmisbaar. De heer E. Lambrechts heeft aan de vrouwenarbeid in België een opmerkelijke doctoraatsdissertatie gewijd, waaraan hier ruime delen worden ontleend.

De arbeidspositie van de vrouw wordt medebepaald door het type tewerkstellingsbeleid dat wordt gevoerd⁷.

Bij onderzoek van het tewerkstellingsbeleid over een periode waarin de opeenvolgende conjunctuurgolven duidelijk tot uiting komen, nl. van 1930 tot 1972, werd vastgesteld dat dit beleid erop gericht was de vrouwelijke arbeidskrachten te gebruiken als reservearbeidskrachten tot regeling van de economie.

Op hen werd slechts een beroep gedaan wanneer bij verminderd aanbod van mannelijke arbeidskrachten op de arbeidsmarkt spanningen ontstonden.

Bij te hoge stijging van het aantal werklozen werd gepoogd de vrouwen van de arbeidsmarkt te verwijderen.

In de crisisperiode van de jaren 1930 probeerde men zelfs het werkloosheidsprobleem op te lossen door o.m. een verbod uit te vaardigen op de vrouwenarbeid.

Deze situatie is niet eigen aan België.

In Nederland werden in totaal, de vrouwen - ambtenaresen, onderwijzeressen, arbeidsters en *gehuwde* vrouwen in het algemeen - van 1904 tot 1940 twaalf maal in haar arbeid bedreigd. De vrouwen hebben zich daartegen verdedigd, soms met succes.

Nederland was in 1948 nog een van de vier landen ter wereld waar de gehuwde vrouwen niet het recht hadden zelf uit te maken of zij bezoldigd werk zouden verrichten of niet. Begin 1960 kwam daarin een totale ommekeer^{7a}.

Het is ook in de jaren 1960 dat in België, toen er een algemeen tekort was aan mannelijke arbeidskrachten, maatregelen werden genomen ter bevordering van de vrouwenarbeid.

1. De crisisjaren 1930-1939

Toen de werkloosheid reeds het hoogst was diende pater Rutten, senator, op 13 februari 1934 een wetsvoorstel in tot beperking van de arbeid van de gehuwde vrouw in de fabrieken, in de werkplaatsen, op de werven en in de kantoren⁸.

De voorgestelde reglementering had maar geringe invloed op de regeling van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt omdat in te veel uitzonderingen op dit arbeidsverbod was voorzien.

Het wetsvoorstel had eerder het gezin op het oog dan de economische toestand.

⁷ E. LAMBRECHTS, *Vrouwenarbeid in België. Het tewerkstellingsbeleid inzake vrouwelijke arbeidskrachten 1930-1972*, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudien, Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin, Rapport 31/1979, blz. 38.

^{7a} Dr. W.H. POSTHUMUS-VAN DER GOOT e.a., *Van moeder op dochter*, 1977, blz. 270.

⁸ E. LAMBRECHTS, *op. cit.*, blz. 115; *Parl.St., Senaat*, 1933-34, nr. 84.

De notie van senator Rutten lag volkomen in de lijn van de encycliek «Quadragesimo Anno» en de besluiten van de bijeenkomst van de Internationale Vereniging van Katholieke Sociologen te Mechelen (1932), die de voornaamste taak voor de vrouw zagen in haar rol als opvoedster van de kinderen en als huishoudster.

In die encycliek werd het een schandelijke wantoestand genoemd, die met alle middelen uit de weg moest worden geruimd, «dat huismoeders zich door het karige loon van haar man gedwongen zien, buitenshuis voor de kost te gaan werken, zodat haar eigenlijke zorgen en plichten met name de opvoeding der kinderen, worden verwaarloosd».

De huisvader moet daarom een inkomen hebben, ruim genoeg om in de gemeenschappelijke behoeften van het gezin te voorzien.

Voor zover echter de nood de gehuwde vrouw tot beroepsarbeid dwingt, mag haar dit niet worden belet^{8a}.

Een beleid houdende arbeidsbeperking wordt ook nu nog voorgestaan door bepaalde economen. Prof. dr. M.A.G. Van Meerhaeghe schreef immers in 1978⁹ dat, hoewel hijzelf geen «christelijk socioloog» is, hij het eens is met wat N. De Volder in 1947 schreef en wel dat «de geleidelijke uitschakeling van de gehuwde vrouwen uit de industrie in tijden, dat duizenden mannen werkloos zijn ... een maatregel is, die volkomen overeenstemt met een gezonde nationale huishouding en die door christelijke sociologen met nadruk wordt voorgestaan».

De werkgeversvereniging «Het Centraal Nijverheidscomité» wees het voorstel Rutten af omdat het de concurrentiepositie tegenover het buitenland dreigde te verzwakken. De vrouwen werkten immers tegen lagere lonen.

Alleen de katholieke werknemersorganisaties steunden onverdeeld het wetsvoorstel Rutten.

De katholieke werkgevers reageerden wel positief doch onderstreepten de noodzaak een regeling op internationaal niveau te treffen.

De socialistische vakbond verdedigde het standpunt dat het loon van de man voldoende moet zijn opdat de vrouw zich uitsluitend met het huishouden en met de opvoeding van de kinderen kon bezighouden, doch dat daarom aan de gehuwde vrouw niet moest worden verboden buitenshuis te werken om een supplementair inkomen te verdienen.

Niettegenstaande het verzet tegen het voorstel Rutten, om uiteenlopende redenen, nam de Regering toch maatregelen die in dezelfde richting gingen.

2. Maatregelen in die periode genomen tot beperking en ontmoediging van de vrouwenarbeid

De wet van 31 juli 1934 (B.S., 1 augustus 1934) gaf aan de Regering volmacht om o.m. alle maatregelen te nemen om aan de onvrijwillige werklozen arbeid te bezorgen en om hun vakwederopleiding te verzekeren.

Het koninklijk besluit nr. 40 van 8 december 1934 (B.S., 9 december 1934) machtigde de minister van Arbeid en Sociale Voorzorg «om voor elk bedrijf het percentage vast te stellen van de gehuwde en ongehuwde arbeidsters die daarin mogen worden tewerkgesteld; met het oog op het vervangen van hun excedenten door werklozen».

De minister kon die bevoegdheden slechts uitoefenen na raadpleging van de meest representatieve werkgevers- en werknemersverenigingen.

Bovendien kon de minister beslissen dat in de vervanging van de afgedankte vrouwen alleen maar mocht worden voorzien door toedoen van de diensten van arbeidsbemiddeling en werkloosheid.

Geldboeten bedreigden de werkgevers die arbeiders tewerkstellen in strijd met de bepalingen van dit besluit.

Reeds bij ministeriële besluiten van 12 april en 30 juli 1934 waren ook maatregelen getroffen waarbij de aanwerving van vrouwen in de openbare diensten werd stopgezet¹⁰. Naast het rechtstreeks arbeidsverbod werden bovendien maatregelen getroffen inzake sociale verzekeringen, ter ontmoediging van de vrouwenarbeid.

Het koninklijk besluit van 31 mei 1933 (B.S., 1 juni 1933) houdende wijziging van het regime der onvrijwillige werkloosheid, had reeds bepaald dat gehuwde vrouwen die volledig werkloos waren, uitgesloten werden van het recht op werkloosheidsvergoeding. Alle gehuwde werkloze vrouwen werden zodoende zonder onderscheid getroffen. Deze maatregel werd wegens zijn onrechtvaardigheid gewijzigd bij koninklijk besluit van 29 januari 1935 (B.S., 30 januari 1935).

Voortaan werd onderscheid gemaakt tussen gehuwde vrouwen-gezinshoofd en niet-gezinshoofd; alleen deze laatsten waren uitgesloten van werkloosheidsvergoeding.

De gehuwde vrouwen-gezinshoofd mochten zich meteen opnieuw laten inschrijven bij een werklozenfonds en er onmiddellijk de voordelen van genieten.

Ook werd onderstreept dat maatregelen getroffen werden ten aanzien van werklozen van wie de vrouw een bezoldigde betrekking uitoefende.

Art. 54 van het koninklijk besluit van 29 januari 1935 bepaalde immers dat, wanneer in een gezin de echtgenote van de werkloze een beloonde of bezoldigde baan had waarvan het uitoefenen de inschrijving bij een werklozenfonds toeliet, het bedrag der tegemoetkomingen, dat aan bedoelde werkloze verschuldigd was, verminderd werd met 25pct. van het door zijn echtgenote gewonnen loon.

Dit stelsel werd ook toegepast voor de gezinsvergoedingen en de aanvullende tegemoetkomingen van het Nationaal Crisisfonds.

Op 22 oktober 1935 besliste de Ministerraad de intrekking van de ministeriële besluiten van 12 april 1934 en van 30 juli 1934 tot stopzetting van aanwerving van vrouwen in openbare diensten¹¹.

Een maand later werd ook het koninklijk besluit nr. 40 van 8 december 1934 ingetrokken (B.S., 25-26 november 1935).

Deze maatregelen, houdende arbeidsverbod voor de vrouw, werden inopportuun geacht, daar ze zo onpopulair waren.

3. De periode van 1945-1954 — Voortzetting van het vooroorlogs beleid

Ook na de tweede wereldoorlog was de economische situatie niet goed, behoudens in 1946 en deels in 1947. In

^{8a} Dr. W.H. POSTHUMUS-VAN DER GOOT e.a., *Van moeder op dochter*, 1977, blz. 196.

⁹ Prof. VAN MEERHAEGHE, *De Afgunstmaatschappij*, blz. 135.

¹⁰ *Arbeidsblad*, 1936, 897.

¹¹ *Arbeidsblad*, 1936, 897.

1952 waren er zelfs 246.000 werklozen op 3,5 miljoen actieven.

Opnieuw werden maatregelen genomen om de vrouwenarbeid te beperken.

Voorgesteld werd dat het gezinsloon naast het individueel loon nog zou bevatten de premie voor de moeder aan de haard, een zwangerschaps- en geboortepremie, de kindertoeslagen en een huisvestingstoelage. Dit alles met het doel de gehuwde vrouw ertoe aan te zetten zich geheel aan haar gezin te wijden en de nataliteit te stimuleren.

De wettelijke maatregelen in verband met de vergoeding voor de moeder aan de haard werden pas eind 1949 getroffen.

Het besluit van de Regent van 10 december 1949 (*B.S.*, 11 december 1949) bracht een aantal wijzigingen aan in het stelsel van de gezinsvergoedingen.

De compensatievergoedingen, die sinds 1 augustus 1947 werden uitbetaald aan de gerechtigden op kinderbijslagen, werden opgenomen in het stelsel van de gezinsvergoedingen¹².

Het supplementaire compensatiebedrag bestemd voor de persoon die zich met de opvoeding van de kinderen bezighield, heette nu «toelage voor de moeder aan de haard» en werd slechts verleend voor zover de moeder geen beroepsbezigheid had en in haar gezin bleef.

Een bedrag gelijkwaardig aan die toelage werd voor de beroepsactieve moeders berekend in het loon en kwam ten laste van de werkgever.

4. Werkloosheidsreglementering in de periode 1945-1954

Het Organiek Besluit van 26 mei 1945 (*B.S.*, 25 juni 1945) betreffende de inrichting van het Voorlopig Steunfonds voor Onvrijwillige Werklozen, maakte de verzekering tegen werkloosheid verplicht. De vergoedingen werden bepaald op 50% van het minimumloon.

Het vaststellen van de minimumlonen gebeurde naar leeftijd en geslacht en leidde tot een onderverdeling van de uitkeringsgerechtigden in zes categorieën.

De verschillen volgens geslacht werden gehandhaafd tot in 1973.

— De werkloze kon van de tegemoetkomingen worden uitgesloten wanneer hij een «behoorlijke betrekking» weigerde te aanvaarden.

— Het groeiend aantal werkloze vrouwen gaf aanleiding tot het nemen van het regentsbesluit van 29 december 1945, waarbij bepaald werd dat de personen van het vrouwelijk geslacht, die het bewijs niet konden leveren dat zij sedert 1 december 1944 gedurende ten minste drie maanden (75

dagen) als loonarbeidster hadden gewerkt, van het recht op werkloosheidsuitkeringen werden uitgesloten.

Tussen november 1945 en mei 1946 bedroeg de vermindering bij de vrouwelijke werklozen 20.975 eenheden, d.i. 77%¹³.

— Toen in 1949 de werkloosheid nog toenam, werd het besluit van de Regent van 12 maart 1949 (*B.S.*, 24 maart 1949) genomen, krachtens hetwelk de gehuwde vrouwen die geen gezinshoofd waren, slechts recht hadden op werkloosheidsuitkeringen, voor zover ze het bewijs bijbrachten dat de bijdragen werden gestort voor de sociale zekerheid gedurende 75 volle effectieve werkdagen.

Die stortingen dienden betrekking te hebben op prestaties verricht in de loop van de periode van één jaar voorafgaand aan de uitkeringsaanvraag. Het bewijs van de storting van de bijdrage diende elk jaar opnieuw geleverd te worden.

De ongehuwde vrouwen, weduwen, uit de echt gescheiden of van tafel en bed gescheiden vrouwen, evenals de gehuwde vrouwen van wie het gezinsinkomen het voornaamste bestaansmiddel van het huishouden was, dienden eveneens het bewijs te leveren van de stortingen gedurende 75 volle effectieve werkdagen, doch die 75 dagen mochten gespreid zijn over drie jaar.

Bij besluit van de Regent van 19 juli 1949 (*B.S.*, 4 augustus 1949) werd deze onpopulaire maatregel ingetrokken, doch hij werd vrij vlug weer ingevoerd met enkele kleine wijzigingen¹⁴.

— Het koninklijk besluit van 13 december 1951 (*B.S.*, 16 december 1951) voerde art. 77quinquies in, voorloper van het huidige artikel 143 van het koninklijk besluit van 20 december 1963.

Het bepaalde dat de gehuwde en daarmee gelijkgestelde vrouwen, die volledig werkloos waren, van de werklozensteun uitgesloten konden worden, wanneer hun werkloosheid op abnormale wijze voortduurde of opnieuw intrad.

Abnormaal werd geacht de werkloosheid:

1. bij werkloze vrouwen die slechts dank zij vóór hun huwelijk geleverde arbeidsprestaties werklozensteun bleven genieten;

2. bij werkloze vrouwen die zich in feite hoofdzakelijk met hun huishouden bezighielden, en slechts dank zij gelegenhedsprestaties het recht op werklozensteun hadden verworven.

De beslissing tot uitsluiting werd genomen door de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, op eensluidend advies van de Commissie van Advies.

Tussen het tijdstip van het van kracht worden van art. 77quinquies (december 1951) en september 1953 werden ongeveer 6.400 vrouwen van het voordeel van de werkloosheidsvergoedingen uitgesloten¹⁵!

— Het koninklijk besluit van 26 september 1953 (*B.S.*, 1 oktober 1953) voerde een nieuwe discriminatie in ten opzichte van de gehuwde vrouwen. Een art. 77sexies bepaalde dat de gehuwde vrouwen en de bijzitten die geen steun van het huishouden zijn, in de loop van ieder dienstjaar gaande van 1 oktober tot 30 september van het

¹² De compensatievergoedingen waren ingesteld door het besluit van de Regent van 22 juli 1947 (*B.S.*, 1 augustus 1947) om de gevolgen van de prijsstijgingen, die zich na de afschaffing van de overheidssubsidies bij bepaalde nijverheden voordeden, voor gezinnen met bescheiden inkomen te verzachten. Het bedrag van die vergoedingen beliep 744 fr. per jaar en werd toegekend aan de door de wet opgesomde personen en aan de ten laste zijnde leden van het gezin van de rechthebbende. De vergoedingen werden uitbetaald in de vorm van bons die door de werkgever aan de rechthebbende werden uitbetaald. Er waren ook speciale compensatievergoedingen voorzien voor melk, brood, margarine en vlees. Zie LAMBRECHTS, *op. cit.*, blz. 135.

¹³ *Arbeidsblad*, 1946, 277.

¹⁴ E. LAMBRECHTS, *op. cit.*, blz. 139.

¹⁵ *Arbeidsblad*, 1954, 173.

volgend jaar, niet kunnen worden vergoed, dan voor het aantal dagen dat zij gedurende het voorgaande dienstjaar als loonarbeidster hebben gewerkt, zonder dat het aantal te vergoeden dagen lager mag zijn dan 30.

De beperking van de duur der vergoeding werd niet toegepast zo het aantal dagen loonarbeid, tijdens het referentiejaar, ten minste 200 bereikte.

Het bepaalde in dit artikel was niet van toepassing op de gehuwde vrouwen en de bijzitten die als zodanig op reglementaire wijze werkloosheidsuitkeringen hadden genoten vóór de datum van inwerkingtreding van dit besluit, en hun hoedanigheid van gewoonlijk in loondienst arbeidende werknemer niet hadden verloren.

Van oktober 1954 tot juni 1955 werd, met toepassing van art. 77*sexies*, ten aanzien van 14.396 gehuwde werkloze vrouwen die geen steun van het huishouden waren, het recht op uitkeringen beperkt tot het aantal dagen dat zij gedurende het voorgaande referentiedienstjaar als loonarbeidster hadden gewerkt¹⁶.

— In het verslag van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening voor 1954 leest men:

Wat de vrouwen betreft moet worden opgemerkt, dat het toepassen van art. 77*quinqüies* en art. 77*sexies* van het Organiek Besluit van de Regent van 26 mei 1945, betreffende respectievelijk de werkloosheid van abnormaal lange duur en de werkloosheid onder de gehuwde vrouwen, de voornaamste factor is die tot in 1953 de steeds toenemende beweging van het aantal werkloze vrouwen in een dalende beweging deed omslaan.

De werkloosheid onder de vrouwen is vooral gedaald voor degenen van minder dan dertig jaar¹⁷.

5. De overgangperiode 1954-1961

Die periode wordt gekenmerkt door een langzame economische evolutie en een dalende werkloosheid.

Het koninklijk besluit van 1 juli 1955 (B.S., 3 juli 1955) hief art. 77*sexies* op dat voor de gehuwde vrouwen en bijzitten een beperking van het recht op uitkeringen had ingevoerd tot het aantal dagen dat zij gedurende het voorgaande dienstjaar als loonarbeidster hadden gewerkt.

Art. 77*quinqüies* betreffende de gehuwde vrouwen die abnormaal lang werkloos waren, bleef van kracht.

— Artikel 3 van het koninklijk besluit van 1 juli 1955 voerde een cursus voor algemene of speciale opleiding in voor werkloze vrouwen (art. 60*bis*, R.B. 26 mei 1945).

De werkloze vrouw die weigerde de cursus te volgen, ophield deze te volgen of door eigen toedoen werd uitgesloten van deze cursus, werd van het genot der werkloosheidsuitkeringen uitgesloten.

Van maart 1956 tot mei 1957 werden, met toepassing van deze bepaling, 1781 vrouwen uitgesloten.

Vanaf juli 1957 werden vrouwen tot de leeftijd van 50 jaar (vroeger 40 jaar) voor de cursussen opgeroepen. De afwezigheid van huis, wegens het bijwonen van de leergangen, mocht per dag dertien uur duren.

Als kritiek op deze verstrakking van de criteria werd aangevoerd dat het erom te doen was het de vrouwen lastig

te maken, opdat zij zelf van de werklozensteun zouden afzien.

6. Tewerkstellingsbeleid inzake vrouwelijke arbeidskrachten op het einde van de jaren 1950

De stelselmatige vermindering van de mannelijke actieve bevolking bracht de noodzakelijkheid mee een beroep op reservearbeidskrachten te doen.

Daarom begon men vanaf 1954 de maatregelen op te heffen die de vrouwen van beroepsactiviteit konden doen afzien.

7. De economische bloei — 1961-1966

De vraag naar arbeidskrachten nam steeds toe in de eerste helft van de jaren zestig, dermate dat de Regering nu de vrouwenarbeid aanmoedigde¹⁸. Dit gold ook voor de vreemdelingenarbeid.

Zo de hoofdbekommering van het tewerkstellingsbeleid het aantrekken van vrouwelijke arbeidskrachten was, wou men dit bereiken zonder noemenswaardige wijzigingen in de arbeidsvoorwaarden¹⁹.

Aankankelijk werd de part-time arbeid in beleidskringen met enthousiasme begroet, doch het bleek al vlug dat het nemen van maatregelen om die arbeidsvorm aan te moedigen niet veel resultaten zou opleveren om te voorzien in de behoeften aan arbeidskrachten voor het bedrijfsleven. De sectoren waar belangstelling bestond voor dit soort arbeidscontracten bleken gering in aantal te zijn.

Voor de part-time arbeidsters waren bovendien qua sociale zekerheid de rechten beperkt.

De gedeeltelijk tewerkgestelde werknemers konden de voordelen van de ziekteverzekering slechts genieten indien ze een aanvullende bijdrage betaalden.

Werkloosheidsuitkeringen ontvingen ze maar indien ze een part-time werk hadden aanvaard om uit de werkloosheid te geraken.

Een aantal anomalieën inzake sociale-zekerheidsrecht en arbeidsrecht, die de bevordering van de deeltijdse arbeid in de weg stonden, werden weggewerkt. In de arbeidssituatie van de vrouw kwamen geen ingrijpende wijzigingen.

Inzake werkloosheid bij de vrouwen loopt de opheffing van bepaalde uitsluitingsmaatregelen in de werkloosheidsreglementering genomen op initiatief van de Nationale Arbeidsraad, in de normale beleidslijn gelet op de toen bestaande economische toestand.

De lage werkloosheid was er oorzaak van dat een einde aan de uitsluitingen kwam²⁰.

8. Doorbraak van de vrouwenarbeid als maatschappelijk probleem

In 1966 kwam voor het eerst in de geschiedenis van België een stakingsinitiatief van de vrouwen.

Vierduizend arbeidsters van de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre te Herstal gingen in staking om gelijk loon voor gelijk werk te krijgen.

¹⁶ *Arbeidsblad*, 1956, 112.

¹⁷ *Arbeidsblad*, 1955, «Werkloosheid en Arbeidsbemiddeling», blz. 1558.

¹⁸ *Arbeidsblad*, 1962, 42 en *Arbeidsblad*, 1963, 557.

¹⁹ E. LAMBRECHTS, *op. cit.*, blz. 163.

²⁰ *Arbeidsblad*, 1961, «Kroniek van de arbeidsverhoudingen in het bedrijf», blz. 1289.

De vrouwen eisten een loonstructuur waarbij de typisch vrouwelijke beroepen gehewaardeerd werden.

De lonen van de vrouwen werden opgetrokken.

Geljkwaardige regelingen werden getroffen in andere ondernemingen.

Het blijkt evenwel niet dat de gelijkschakeling van mannen- en vrouwenlonen ergens bereikt werd.

Dit sociaal conflict heeft gevoelig bijgedragen tot een verruiming van de problemen inzake vrouwenarbeid. Bij de vakbonden ontwikkelde zich de zorg om de ontoereikende voorzieningen inzake kinderopas, de achterstand van de vrouwelijke beroepsopleiding en vooral om de lage syndicalisatiegraad van de beroepsactieve vrouwen.

Het regeringsbeleid werd erdoor gestimuleerd. Het koninklijk besluit nr. 40 van 27 oktober 1967 op de vrouwen- en kinderarbeid bevatte een minimum aan bepalingen die een arbeidsverbod inhielden.

In vakbondskringen en vrouwenorganisaties werd geacht dat verbod op nachtarbeid een factor is die de discriminatie ten aanzien van de werkende vrouw o.m. inzake bezoldiging mede hielp in stand houden, en dat afwijkingen voor vrouwen van meer dan 21 jaar nodig waren²¹.

De speciale bescherming van de vrouwen sloeg essentieel op haar moederrol.

In het koninklijk besluit nr. 40 werd ook een art. 14 ingeschreven dat in de mogelijkheid voorzag voor de werknemster zich tot een bevoegd rechtscollege te wenden om haar rechten te doen erkennen inzake het beginsel van gelijke bezoldiging voor man en vrouw, zoals bepaald in art. 119 van het Verdrag van Rome.

Dit artikel 14 bleek onbruikbaar omdat de werknemers blootgesteld waren aan retorsiemaatregelen van de werkgevers.

9. Nieuwe initiatieven om de arbeidssituatie van de vrouw te verbeteren

A) DE VOOROPLEIDINGSCENTRA

— In de jaren 1968-1970 begon de werkloosheid bij de vrouwen sneller te stijgen dan bij de mannen.

Een opleidingssysteem voor werkloze vrouwen werd uitgewerkt. De praktische organisatie ervan was echter zodanig dat het leidde tot de uitschakeling van vele vrouwen uit de werkloosheidsvergoeding.

De toen zogeheten vooropleidingscentra die opgericht werden in het kader van de inspanningen ter bevordering van de beroepsopleiding voor volwassenen stielen op het verzet van de christelijke vakvereniging.

Het Arbeidshof te Gent besliste bij arrest van 4 januari 1971²² dat het volgen van een cursus in een preformatiecentrum niet kan worden beschouwd als een vorming van kundigheden vereist voor de uitoefening van een bepaald beroep in de zin van art. 82 van het koninklijk besluit van 20 december 1963.

Die vooropleiding was uitsluitend bestemd voor werkloze vrouwen. Tijdens de vooropleiding werd geen eigenlijke beroepskennis verstrekt. De vooropleiding is uit onze wetgeving inmiddels verdwenen.

B) DE GELIJSCHAKELING VAN DE WERKLOOSHEIDSUITKERINGEN VOOR ALLE CATEGORIEËN VAN WERKLOZEN

Bij koninklijk besluit van 13 oktober 1971 (B.S., 16 oktober 1971) werd het vroegere vergoedingsstelsel vervangen door een systeem met twee verschillende regelingen nl. voor hen die werkloos zouden worden na 1 november 1971 en voor hen die werkloos waren op het ogenblik van het van kracht worden van het koninklijk besluit.

— Voor de eersten werden de verschillen in uitkeringen volgens geslacht en leeftijd afgeschaft.

De werklozen werden in twee categorieën onderverdeeld met het oog op de vaststelling van de werkloosheidsuitkeringen: de werknemers-gezinshoofden en de anderen.

Eerstgenoemden ontvingen een werkloosheidsvergoeding die werd vastgesteld op 60% van het gemiddeld dagloon, laatstgenoemden ontvingen eveneens 60% van het gemiddeld dagloon dat werd teruggebracht op 40% wanneer de werkloosheid meer dan een jaar aanhield.

Die werkloosheidsvergoeding bleef op dit laatste percentage behouden zolang de werknemer zijn uitkering niet gedurende ten minste één jaar had onderbroken.

— Voor hen die op de datum van het van kracht worden van het koninklijk besluit volledig of gedeeltelijk werkloos waren, bleef de vroegere forfaitaire vergoeding, verschillend volgens geslacht en leeftijd, bestaan tot 31 oktober 1972.

C) VOLLEDIGE AFSCHAFFING VAN DE DISCRIMINATIE VOLGENS HET GESLACHT VOOR ALLE UITKERINGSGERECHTIGDE WERKLOZEN

Het koninklijk besluit van 27 juni 1973 (B.S., 30 juni 1973) voerde voortaan vier uitkeringsgerechtigde categorieën in:

1. de meerderjarige werknemers-gezinshoofden;
2. de andere meerderjarige werknemers;
3. de werknemers van 18 tot en met 20 jaar;
4. de werknemers van minder dan 18 jaar.

De discriminatie uit hoofde van het geslacht verdween ook voor die werklozen.

Het systeem van de forfaitaire vergoedingen bleef bestaan voor werknemers die op 1 november 1971 hetzij volledig, hetzij gedeeltelijk werkloos waren, en die op 30 juni 1973 minder dan drie opeenvolgende maanden effectieve arbeid telden.

D) DE VERBETERING VAN DE ARBEIDSPOSITIE VAN DE VROUW MOET WORDEN AFGEDWONGEN

Nog op te merken is dat in 1968 ook nog twee parlementaire initiatieven werden genomen om het principe van gelijke bezoldiging voor gelijkwaardig werk te doen toepassen.

Het betreft de wetsvoorstellen Couteau en Copée-Gerbinet, die na de verkiezingen van 1968 opnieuw werden ingediend. Op regeringsniveau blijkt de wil niet aanwezig geweest te zijn om dit probleem ernstig te behandelen.

De verbetering van de arbeidspositie van de vrouw kan daarom slechts afgedwongen worden door sterke organisaties, de beleidsvoering inzake werkloosheidsreglementering is daarvan een treffend bewijs.

²¹ *Arbeidsblad*, 1966, 1295.

²² In zake AR. nr. 315/70 V.J. tegen R.V.A.

De vrouwen mogen niet langer als reservearbeidskrachten beschouwd worden ter regeling van de arbeidsmarkt.

De meest in 't oog springende vormen van discriminatie inzake vrouwenarbeid zijn de beperkte toegankelijkheid tot bepaalde beroepen, functies of sectoren, het gebrek aan promotiekansen, de benadeling inzake lonen en arbeidsvoorwaarden, het weinig interessante werk, de geringe arbeidszekerheid, ten slotte de beperkte mogelijkheden inzake beroepsopleiding²³.

Een specifiek overlegorgaan, bevoegd voor de studie van de problemen in verband met de vrouwenarbeid, bestond nog niet. Daar zal ik straks over spreken.

Eerst moet nog een woord gezegd worden over de economische crisis van 1974-1975.

III. De economische crisis van 1974-1975

Einde 1974, met de grote teruggang in de economische conjunctuur, werd de tewerkstelling de grootste bekommernis.

Volgens de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven waren de diepere oorzaken van deze recessie van structurele aard.

Er was gebrek aan een gecoördineerd economisch beleid op langere termijn, dat o.m. tot uiting komt in een ongebreidelde expansie van de internationale liquiditeiten, de aftakeling van het internationaal monetair stelsel en de aanzienlijke verschillen in de economische beleidsvoering van de onderscheiden staten²⁴.

1. De structurele werkloosheid

Rond dit tijdstip gelastte de Regering een werkgroep, de Commissie Godeaux, met een onderzoek naar de middelen ter bestrijding van de structurele werkloosheid²⁵.

De Commissie stelde *praktische middelen* voor in verband met:

A) DE ONTWIKKELING VAN DE TEWERKSTELLING IN DE SECTOR VAN DE COLLECTIEVE VOORZIENINGEN EN DE WELZIJNSZORG

Een voorstel om de structurele werkloosheid weg te werken door een «derde arbeidscircuit» te scheppen buiten de arbeidsmarkt werd ook ter studie genomen;

B) HET INDUSTRIEBELEID, MET ALS FACTOREN:

a) *de verbetering van het investeringsklimaat*. Volgens de werkgevers oefent de ideologische houding van de vakbonden een ongunstige weerslag uit op de investeringsbeslissingen. Volgens de vakbonden moet er meer controle zijn

van overheidswege vooral wanneer belangrijke overheidsgelden gemoeid zijn bij de privé investeringen.

b) *een nieuw industrieel beleid*. Nieuwe activiteiten met hoge technologische inbreng worden noodzakelijk geacht om de exportcapaciteit veilig te stellen in de toekomst. Het aanmoedigen van het toegepast wetenschappelijk onderzoek wordt als prioritair aanbevolen.

c) *fiscale maatregelen om de investering gunstig te beïnvloeden*. De teruggave van de B.T.W. ter bevordering van de investering.

d) *de weerslag van de internationale arbeidsverdeling op de Belgische economie*. In de ontwikkeling van de derde wereld worden positieve kanten gezien. Investerings in het buitenland, vooral als beroep wordt gedaan op hoog ontwikkelde technologieën. Een dergelijk beleid kan ook de samenwerking en solidariteit met de minder ontwikkelde landen bevorderen.

De Commissie vroeg ook de aandacht voor maatregelen op gebied van onderwijs en beroepsopleiding. De werkloosheid die in bijzonder hoge mate de vrouwen treft, vindt vooral een verklaring in het gebrek aan aangepaste vorming.

2. De Commissie Vrouwenarbeid

— Daar de deelneming van de vrouw aan het beroepsleven steeds aanzienlijker werd en haar arbeidspositie niettemin gekenmerkt bleef door de rol die de samenleving haar tot dusver had toegewezen, wat de omvang van de werkloosheid die haar trof duidelijk bewees, ontstonden vele initiatieven die de verbetering van de toestand der werkende vrouw beoogden.

— In zijn resolutie van 21 januari 1974²⁶ had de Raad van de Europese Gemeenschappen de politieke wil uitgesproken:

- tot het ondernemen van acties ten einde de gelijkheid van mannen en vrouwen te verwezenlijken wat betreft de toegang tot arbeid en beroepsopleiding, de gelegenheid tot promotie in hun beroep, alsmede de arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van de bezoldiging;

- verder te trachten de taak van alle betrokkenen in het gezin te verenigen met hun verlangens in het beroepsleven.

— In het raam van dit sociaal actieprogramma werd bij koninklijk besluit van 2 december 1974 (B.S., 12 december 1974 — erratum B.S., 15 januari 1975) de Commissie voor Vrouwenarbeid opgericht²⁷. Haar taak is zeer ruim.

De commissie is bevoegd ten aanzien van al wat rechtstreeks of onrechtstreeks verband heeft met vrouwenarbeid.

De commissie:

1. brengt adviezen uit aan de minister van Tewerkstelling en Arbeid, hetzij op eigen initiatief, hetzij wanneer deze erom verzoekt, en aan de Nationale Arbeidsraad, als deze het haar vraagt;

2. verricht enquêtes omtrent onderwerpen welke zij grondiger wil onderzoeken;

3. stelt wettelijke- of verordeningmaatregelen voor.

²³ E. LAMBRECHTS, *op. cit.*, blz. 217.

²⁴ Centrale Raad voor het Bedrijfsleven — Ontwerp van advies van de gemengde commissie conjunctuur betreffende de economische toestand einde 1974 en de vooruitzichten voor 1975, in *Arbeidsblad* 1975, 105.

²⁵ J. BLOMME, «Structurele werkloosheid: Verdragen of Versieren?» met in bijlage een belangrijk excerpt uit de tekst van het verslag van de Commissie Godeaux, in *Documentatieblad* (Ministerie van Financiën), Brussel, 1977, nr. 2, februari, blz. 21.

²⁶ Zie R. BLANPAIN en J. WALGRAVE, *De Gelijke Behandeling van Mannen en Vrouwen naar Europees en Belgisch Recht*.

²⁷ C. PICAULT, «De Commissie Vrouwenarbeid», *Arbeidsblad*, 1975, 569.

De commissie heeft tot doel elke discriminatie van de vrouw te bestrijden²⁸.

— Anderzijds werd bij de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening overgegaan tot de oprichting van de Gespecialiseerde Landelijke Commissie van Advies voor de beroepsvervolmaking en de herinschakeling van de vrouwen in de economie.

— Op 30 november 1976 vond een studiedag plaats op het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid waar van gedachten gewisseld werd over de tewerkstelling en werkloosheid van de vrouwen²⁹.

Bij de gedachtenwisseling stelden de beide commissies vast:

- dat het tewerkstellingspercentage van de vrouwen, vooral van de gehuwde vrouwen, bestendig toeneemt. Een derde van de werknemers (in de particuliere en overheidssector) zijn vrouwen en toch is de status van de vrouwelijke werknemers aanzienlijk lager dan die van de mannelijke;
- dat de vrouwen 60% van de werklozen vertegenwoordigen en het moeilijk is om ervoor te zorgen dat de maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid in deze verhouding op hen uitwerking hebben³⁰.

Opgemerkt werd dat de vrouwen niet langer een bijzondere groep werknemers kon worden genoemd³¹.

— Het Secretariaat van de Commissie Vrouwenarbeid gaf een overzicht van de werkelijke toestand inzake de vrouwenarbeid. De aandacht werd gevestigd op volgende punten:

1) het aandeel van de beroepsactieve vrouwen in 1977 in de inkomsten van de Staat:

- de belasting op de samengevoegde inkomens der echtgenoten werd op 20 miljard geraamd;
- de belasting op de beroepsinkomens van de vrouwen op 75 miljard;
- het aandeel van de vrouwen in de ontvangsten van de sociale zekerheid op 55 miljard;

2) de omstandigheid dat enkel een gedeelte van de arbeidsmarkt toegankelijk is voor de vrouwen;

3) de meisjes zijn geconcentreerd in enkele afdelingen van het onderwijs en van de beroepsopleiding, die kwantitatief en kwalitatief vaak niet op de arbeidsmarkt afgestemd zijn;

4) uit de analyse van de sectoriële werkloosheid komen duidelijk de discriminaties aan het licht waarvan de vrouwen in crisistijd het slachtoffer zijn;

5) de maatregelen die getroffen werden om het werkloosheidspeil te verlagen (stages, tewerkstelling door de overheid en brugpensioenen) blijken de mannen te bevor-

delen en niet in verhouding te staan tot de ernst van de vrouwenwerkloosheid;

6) de loonvoorwaarden van de vrouwen blijven duidelijk ontoereikend³²;

7) volgens ramingen van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (1973) kunnen meer dan 63 % van de kinderen jonger dan drie jaar, van wie de moeder werkt, geen plaats vinden in een door het N.W.K. erkende inrichting;

8) er zijn geen vrouwen in de hogere paritaire organen van het sociaal economisch leven (Nationale Arbeidsraad, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, Beheerscomité van de R.V.A., Syndicale Raad van Advies van het Openbaar Ambt)³³.

— Er werd op aangedrongen dat de verantwoordelijke politieke leiders en de sociale partners een aantal problemen zouden bespreken.

Als te behandelen thema's werden o.m. voorgesteld:

- de billijke verdeling van de beschikbare betrekkingen onder de werknemers van beide geslachten³⁴;

- de werkelijke gemengdheid van alle opleidingen, met het doel het gedragspatroon van de jongeren van beide geslachten te harmoniseren op het stuk van de beroeps-, gezins-, politieke en sociale verantwoordelijkheden;

- de bijzondere maatregelen die genomen moeten worden om de werkgevers aan te zetten vrouwen in dienst te nemen voor beroepen die traditioneel enkel voor mannen toegankelijk waren, waarbij tegelijkertijd een actie moet worden gevoerd om de mentaliteit bij de werknemers zelf te veranderen;

- het vraagstuk van de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, inzonderheid de strikte toepassing van de C.A.O. nr. 25 van 15 oktober 1975 gesloten in de schoot van de Nationale Arbeidsraad³⁵.

Laten we hier aanstippen dat de actiemiddelen in de C.A.O. nr. 25 bedoeld zijn om de loondiscriminaties te verhinderen; inzonderheid de oprichting van een gespecialiseerde paritair samengestelde commissie die tot taak zal hebben het bevoegde rechtscollege van advies te dienen, indien het erom verzoekt.

Tevens werden er beschermingsmaatregelen in de C.A.O. ingeschreven voor de werknemer die een rechtsovereenkomst tot herziening van het loon op basis van deze overeenkomst tot bescherming tegen afdanking, of wijziging van de arbeidsvoorwaarden³⁶.

²⁸ In het activiteitenverslag IV 1978 (te verkrijgen bij het Secretariaat van de C.V.A., Belliardstraat 53, 1040-Brussel) wordt een overzicht gegeven van de resultaten van de eerste elf adviezen van de Commissie Vrouwenarbeid op 31 december 1978.

²⁹ *Arbeidsblad*, 1976, 893.

³⁰ LILIANE BABILAS, «De werkloosheid bij de vrouwen in België», *Arbeidsblad*, 1977, 449.

Zie ook «De tewerkstelling en de werkloosheid van de vrouwen in België». Grafieken en commentaren, *Arbeidsblad*, 1977, 423.

³¹ Zie DENISE DE JAEGER, «De vrouw in het Arbeidsproces: een aparte situatie», rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Antwerpen op 1 september 1978. Overdruk uit *R.W.*, nr. 21, 1978-1979.

³² FELICE MORGENSTERN, «Les femmes qui travaillent et les tribunaux», *Revue Internationale du Travail*, vol. 112, nr. 1, juli 1975.

³³ ELIANE VOGEL-POLSKY, «La promotion des femmes dans le monde du travail — Vue prospective», *Revue Internationale du Travail*, vol. 112, nr. 1, juli 1975.

³⁴ Zie R. LEROY, «Indicateurs pour un beleid inzake vrouwenarbeid», *Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 1977, 286-298.

³⁵ Zie C. PICHULT, «Een etappe — De collectieve arbeidsovereenkomst nr. 25 van 25 oktober 1975», *Oriëntatie*, 1975, 310.

Voor een kritische studie van de C.A.O. nr. 25 genomen in de schoot van de Nationale Arbeidsraad, zie E. VOGEL-POLSKY, «La femme dans le monde du travail», *Cahiers de la commission du travail des femmes*, 1ère année, mars 1976, n° 1. Actes des journées d'études (Ministère de l'Emploi et du Travail), Brussel, blz. 79.

³⁶ Zie een interessante betwisting waarvan de oplossing, zoals zij door de rechtbank werd uitgesproken, vooral de vrouwen niet

IV. Bijzondere middelen aangewend ter bestrijding van de enorme werkloosheid sedert de crisis van 1974

Omdat de vooruitzichten inzake tewerkstelling hoe langer hoe slechter werden, heeft de Belgische Regering een programma ter opslorping van de werkloosheid ten uitvoer gelegd³⁷. Zeer summier dient hier een woord gezegd te worden over die maximale inspanning door het Land.

1. De tewerkstelling door de overheid

Deze poging om een actieve tewerkstellingspolitiek te voeren bestaat in ons land reeds sedert 10 augustus 1946. Het is een maatregel die vooral de openbare besturen, openbare instellingen en onderwijsinrichtingen, doch ook bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk (die een sociaal, humanitair of cultureel doel nastreven) de mogelijkheid biedt werken van openbaar nut uit te voeren door de inschakeling van vergoede werkzoekenden.

2. De stage van jongeren

Dit middel wordt aangewend om de jongeren in de ondernemingen van het bedrijfsleven en van de openbare sector tewerk te stellen. De overgang van het onderwijs naar het beroepsleven wordt erdoor vergemakkelijkt. Het systeem wordt doeltreffend geacht. In de privé-sector wordt één stagiair op twee definitief aangeworven op het einde van de stage.

De ondernemingen ontvangen premies voor de aanwerving per stagiair. Het bedrag beloopt tot 30.000fr. De stagiair geniet thans vanaf de eerste dag een salaris gelijk aan 80 pct. van het normale loon.

3. De stelsels van brugpensioenen³⁸

Men onderscheidt:

- 1) het wettelijk brugpensioen of brugpensioen «naar keuze»;
- 2) het bijzonder brugpensioen voor oudere werklozen;
- 3) het bijzonder brugpensioen voor bejaarde invaliden.

Alle werknemers, in alle ondernemingen, hebben recht op brugpensioen voor de mannen vanaf hun 60 jaar, voor de vrouwen vanaf hun 55 jaar. De werknemer moet hiertoe een aanvraag indienen bij de werkgever, die ze niet kan weigeren. De werkgever is verplicht een werknemer van minder

gelukkig heeft gemaakt: BLANCHE SOUSI-ROUBI, «Réflexions sur les discriminations sexistes dans l'emploi, à propos du jugement du tribunal d'instance d'Orléans du 27 avril 1979», *Droit Social*, 1980, 31.

³⁷ Zie de brochure van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Programma 1978 ter opslorping van de werkloosheid.

Zie ook F. DENIS, «Onderneming en tewerkstelling», *Arbeidsblad*, 1978, 253.

³⁸ De programmawet 1977-1978 bevatte voornamelijk de drie grote maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid, nl. de stage van jongeren, het wettelijk brugpensioen dat door de werknemers kan worden aangevraagd en het bijzonder tijdelijk kader. Een K.B. van 10 december 1979 (B.S., 18 december 1979) heeft de geldigheidsduur van deze bepalingen verlengd tot 31 december 1980.

Zie ook *Bull. Vragen en Antwoorden, Senaat*, 1979-80, nr. 8, vraag 18.

dan 30 jaar oud in dienst te nemen ter vervanging van de op brugpensioen gestelde werknemer.

Voor het bijzonder brugpensioen komen in aanmerking de volledig werklozen die sinds meer dan een jaar werkloosheidsuitkeringen ontvangen. Het wordt aangevraagd aan het Gewestelijk Bureau van de R.V.A.

De mannen mogen hun aanvraag doen vanaf 60 jaar, de vrouwen vanaf 55 jaar.

Bepaalde werknemers die invaliditeitsuitkeringen genieten ten laste van de ziekte- en invaliditeitsverzekering kunnen ook aanspraak maken op het bijzonder brugpensioen.

4. Het bijzonder tijdelijk kader³⁹

Deze formule is bedoeld om aan een zeker aantal collectieve behoeften waarin tot dusver niet werd voorzien, tegemoet te komen.

Het systeem heeft een tijdelijk karakter. De verantwoording en het nut ervan berusten op de ernst van de gevolgen van de huidige economische crisis.

Het B.T.K. moet nieuwe arbeidsplaatsen creëren ten einde de werklozen te onttrekken aan de nadelige gevolgen van een onvrijwillige inactiviteit. Tevens wordt beoogd beter gebruik te maken van de aanzienlijke geldmiddelen die aan de werkloosheidsuitkeringen worden besteed, door hen die ze genieten, nuttige prestaties te laten verrichten⁴⁰.

Onder bedoelde activiteiten worden o.m. gerekend:

- verbetering van het leefmilieu;
- kunst en cultuur;
- diensten voor het verstrekken van algemene informatie (projecten die inlichtingen verspreiden over tewerkstelling, ten behoeve van verbruikers, over het recht, enz. en die het publiek naar de respectievelijk bevoegde diensten sturen);
- sociale en gezondheidsdiensten (hulpverlening aan bejaarde personen, gehandicapten, aan drankzuchtigen, aan gezinnen in moeilijkheden) en dergelijke meer.

5. De humanisering van de arbeid

Hierdoor wordt vooral de kwalitatieve verbetering van de levensomstandigheden beoogd: initiatieven om bv. het comfort en de werksfeer te verbeteren, zware en lastige arbeid te verlichten, de werktijd aan te passen, de arbeidsomstandigheden te verbeteren.

Een Fonds voor de humanisering van de arbeid werd opgericht. De actiemiddelen bestaan uit premies, die definitief verworven zijn, en die het mogelijk maken deels de investeringen en de voorafgaande studies, die tot doel hebben de arbeidsvoorwaarden te verbeteren, te financieren.

³⁹ F. VAN DAMME, «Le programme de résorption du chômage: l'expérience du cadre spécial temporaire», *Tijdschrift voor Sociaal Recht*, 1979, 325 en 417.

⁴⁰ Zie G. SPITAEELS en F. VAN DINGENEN, «De uitwerking van het plan tot opslorping van de werkloosheid», *Arbeidsblad*, 1979, 163.

6. De aanpassings- en wederaanpassingspremie⁴¹

Tevens dient nog een woord gezegd te worden over de tewerkstellingspremies. Het koninklijk besluit van 15 oktober 1979 (B.S., 23 oktober 1979) voorziet in twee soorten premies, waarvan het bedrag gelijk is: de aanpassings- en wederaanpassingspremies. De premies zijn driemaandelijks of jaarlijks betaalbaar.

A. De aanpassingspremie heeft vooral tot doel de lasten gedragen door de werkgever die een werkmans aanwerft te verlichten.

De aanwerving moet gebeuren door middel van een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, en onder bepaalde voorwaarden; bv. iemand zonder professionele of met beperkte ervaring, jonge werklozen zelfs jongeren die studies van de lagere secundaire cyclus met technische of beroepsvorming hebben volbracht die door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening niet worden erkend als normaal voorbereidend tot de uitoefening van een beroep in loondienst, waardoor zij dus geen uitkeringsgerechtigde werkloze kunnen worden.

B. De wederaanpassingspremie heeft vooral tot doel de lasten te verlichten voor de werkgever die een werknemer aanwerft krachtens een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, en onder bepaalde voorwaarden, m.a.w. iemand aanwerven die volledig werkloos is en sedert ten minste zes maanden uitkeringen ontvangt.

V. De ondernemingen zelf hebben ook een belangrijke rol te vervullen in dergelijke periodes van hoge werkloosheid⁴²

1) Door het organiseren van een gedeeltelijke werkloosheid in plaats van over te gaan tot afdankingen en zodoende de werkloosheid te spreiden; mede door het veralgemenen van beurtstelsels van gedeeltelijke werkloosheid;

2) door het beperken van overuren;

3) door het bevorderen van part-time arbeid;

4) door het bestrijden van het sluikwerk;

5) door eventuele vermindering van de wekelijkse of van de jaarlijkse arbeidsduur⁴³.

België staat aan de spits wat de vermindering van de arbeidsduur betreft. De 36-urenweek is reeds een algemeen objectief voor het jaar 1981.

Eind 1978 bestonden reeds 42 overeenkomsten waarin de trapsgewijze vermindering van de wekelijkse arbeidsduur wordt voorzien, om in 1981 tot 37 en 36 uren per week te komen⁴⁴.

⁴¹ Zie de brochure *Tewerkstellingspremies* van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, 1979.

⁴² F. DENIS, «Onderneming en tewerkstellingsbeleid», *Arbeidsblad*, 1978, 281.

⁴³ R. VERSCHUEREN, «Arbeidsduurvermindering en de strijd tegen de werkloosheid: Remedie, Pijnstiller of Nepmiddel», *Socialistische Standpunten*, 1979, nr. 3, blz. 148.

⁴⁴ JEAN-MARC ONAZAN en JOCELYNE LOOS, «La réduction du temps de travail situation, enjeux et débats en Belgique, Grande-Bretagne et République fédérale d'Allemagne», in het Franse tijdschrift *Droit Social*, nr. 1, januari 1980, blz. 130 en vlg., inz. blz. 141.

VI. De misbruiken en de sancties

Geruchten lopen dat veel misbruiken worden gepleegd inzake de werkloosheidsverzekering.

Het is interessant deze beweringen nader te toetsen aan de gegevens waarover we beschikken.

In de jaarverslagen van de R. V. A. komt telkens een tabel voor die betrekking heeft op het aantal werklozen dat in het afgelopen jaar van het voordeel der werkloosheidsuitkeringen werd uitgesloten. Bedoelde tabel is ingedeeld volgens reden en duur van de uitsluiting en volgens het geslacht.

De gewestelijke bureaus van de R. V. A. namen ter zake, in de jongste jaren, navolgend aantal administratieve beslissingen tot uitsluiting van tijdelijke of onbepaalde duur.

	Mannen	Vrouwen
1975	15.344	13.090
1976	18.402	16.186
1977	20.483	18.047
1978	20.113	18.240

De tijdelijke uitsluitingen hebben een duur van 1 tot 52 weken, daarnaast bestaan ook de uitsluitingen van onbepaalde duur.

In de rubriek: werklozen wier werkloosheid is ontstaan door eigen schuld of toedoen (nl. werkweigering en werkverlating — zie de artt. 86, 134 tot 138, 150 en 168 van het koninklijk besluit van 20 december 1963) worden het hoogst aantal uitsluitingen opgelegd.

	Mannen	Vrouwen	Totaal
1975	12.720	8.475	21.195
1976	14.586	9.900	24.486
1977	14.340	9.041	23.381
1978	14.654	8.926	23.580

Treffend is hierbij dat, ofschoon in de beschouwde periode veel meer vrouwen werkloos waren⁴⁵, niettemin gevoelig minder sancties werden getroffen tegen werkloze vrouwen. Deze vaststelling wijst er dus helemaal niet op dat vrouwen in grotere mate misbruiken plegen dan mannen.

Er is echter nog een belangrijk voorbehoud te maken betreffende die cijfers. Er blijkt daaruit namelijk niet dat ieder van die administratieve beslissingen de beteugeling was van een handeling die verricht werd met het doel werkloosvergoedingen op te strijken waarop de werkloze geen recht had.

Wanneer een werkloze door zijn houding schuld heeft aan zijn werkloosheid wordt hem, indien hij op werkloosheidsuitkeringen aanspraak maakt, een administratieve sanctie opgelegd die varieert naar gelang van de graad van de foutieve gedraging, enkel omdat zijn houding in strijd was met de bepalingen van de werkloosheidsreglementering. Meestal is de houding toe te schrijven aan de onbedachtzaamheid die meerdere werknemers kenmerkt.

Het is vanzelfsprekend totaal onmogelijk, zelfs niet bij benadering, een cijfer voorop te stellen dat zou uitwijzen hoeveel werknemers er echt op uit zijn, door hun gedraging, hun werkloosheid uit te lokken.

⁴⁵ Het verloop van de tewerkstelling is terug te vinden in het *Arbeidsblad*, 1976, 9, *Arbeidsblad*, 1977, 63 en 947 en *Arbeidsblad*, 1979, 69 en 467.

Uit tal van publikaties komt naar voren dat werkloosheid een psychisch sterk negatieve ervaring betekent die door de overgrote meerderheid van de werknemers gevreesd wordt.

Werkloosheid is bovendien een crisis die de werkloze zelf ondergaat⁴⁶.

Onder drie rubrieken echter tellen wij over dezelfde jaren wél een groter aantal administratieve beslissingen van uitsluiting tegenover vrouwen, nl.:

a) de werklozen die beschouwd worden als slechts een beroep met verkorte werktijd uitgeoefend;

b) de werklozen die als onbeschikbaar voor de arbeidsmarkt worden beschouwd;

c) de werklozen wier werkloosheid op abnormale wijze aanhoudt of terugkeert.

Laten we nu die drie rubrieken even doorlopen:

a) werklozen die beschouwd worden als slechts een beroep met verkorte werktijd uitoefenend:

Art. 130 K.B. van 20 december 1963.

	Mannen	Vrouwen
1975	174	899
1976	266	871
1977	366	1.419
1978	397	1.570

b) werklozen die als onbeschikbaar voor de arbeidsmarkt worden beschouwd:

Art. 133 K.B. van 20 december 1963

	Mannen	Vrouwen
1975	802	1.904
1976	646	2.085
1977	875	1.978
1978	794	1.846

c) werklozen wier werkloosheid op abnormale wijze aanhoudt of terugkeert:

Art. 143 K.B. van 20 december 1963

	Mannen	Vrouwen
1975	97	1.025
1976	218	2.050
1977	372	3.508
1978	272	3.739

Voor deze drie rubrieken is de invloed van de eigen arbeidspositie van de vrouw steeds kenmerkend. Vaak heeft de vrouw geen keus en is haar rol van huishoudster-moeder niet te verzoenen met een volle dienstbetrekking. Ze aanvaardt derhalve een dienstbetrekking met verkorte werktijd, die minder goed betaald wordt. Wordt ze werkloos, dan wordt haar aanspraak op werkloosheidsvergoedingen bovendien betwist.

De dubbele rol die de hare is, heeft ook een doorslaggevende invloed in de gevallen waar ze onbeschikbaar wordt geacht voor de algemene arbeidsmarkt. Doorgaans drukt de kinderlast te zwaar op haar. Niettemin laten talrijke vrouwen zich inschrijven als werkzoekende doch maken voorbehoud voor hun tewerkstelling wanneer hun een werk wordt aangeboden, of doen volstrekt geen enkele persoonlijke inspanning om werk te vinden. In deze catego-

rie vrouwelijke werklozen schuilen er m.i. wel misbruiken, die echter moeilijk te achterhalen zijn.

Wat de werklozen betreft wier werkloosheid op abnormale wijze aanhoudt of terugkeert, volgens de criteria vastgelegd in art. 63 van het ministerieel besluit van 4 juni 1964, is bij de vraag of het vooral de vrouwen zijn die zich hier schuldig maken aan misbruiken, voorzichtigheid alweer geboden. Naarmate de leeftijd vordert, verminderen de kansen om nog aan werk te geraken. Wanneer de vrouw dan makkelijker beschikbaar wordt voor de arbeidsmarkt omdat de kinderlast niet meer drukt, gaat een nieuwe hindernis opduiken. Heel wat werkgevers verkiezen jongere werkkrachten aan te werven, aan wie trouwens een lager loon mag worden uitbetaald.

— Sommige auteurs oefenen felle kritiek uit op het toenemend sanctioneren door de R.V.A. van vrouwen op grond van art. 143 van het koninklijk besluit van 20 december 1963. Deze gestrengheid is ingegeven door opportu-niteitsredenen, zo wordt benadrukt⁴⁷.

Het vermoeden bestaat dat de actie van de R.V.A. discriminerend is. Vrouwen zouden vlugger uitgesloten worden, en dit dikwijls voor onbepaalde tijd, omdat het minder erg wordt geacht een vrouw uit te sluiten aangezien haar loon meestal maar een bijkomstig loon is.

Tijdens het afgelopen jaar werden ook bij het Arbeidshof te Gent een groeiend aantal betwistingen naar aanleiding van de toepassing van art. 143 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 hangend gemaakt.

Onder het regime van art. 143, § 3, van het koninklijk besluit van 20 december 1963, zoals het bestond sedert de wijziging ingevoerd bij art. 5 van het koninklijk besluit van 26 april 1976⁴⁸, werd een allesbehalve eenvoudige procedure in werking gesteld.

Wanneer de gewestelijke directeur van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening een beslissing van uitsluiting of van beperking van de uitkeringen per kalenderkwartaal trof, werd die beslissing betekend aan de werkloze.

Op diens verzoek, en alleen dan, moest het administratief dossier aan de Commissie van Advies worden overgezonden, samen met een omstandig verslag waarin de toestand van de werkloze werd uiteengezet ten aanzien van diens beroepsverleden, familiale of sociale toestand, de economische omstandigheden (waarbij inzonderheid rekening wordt gehouden met de werkgelegenheid in de streken waar de plaatselijke arbeidskrachten gewoonlijk gaan werken, met inachtneming van de leeftijd en van het beroep van de werkloze), de lichamelijke geschiktheid, de oorzaak van de duur of herhaling van de werkloosheid.

Nu gebeurde het wel meer dat in bedoeld verslag bepaalde rubrieken niet eens werden ingevuld, inzonderheid de economische toestand werd niet toegelicht.

⁴⁷ JACQUELINE LIESSE en JOS. SCHOONBROODT, «Chômage. Les idées qui courent ... et les chiffres», *La Revue Nouvelle*, 1977, nr. 3, blzn. 261 tot 287.

Zie ook EMILE LAYON, «L'exclusion du bénéfice des allocations pour chômage de longue durée: l'article 143 de l'A.R. du 20 décembre 1963», *Courrier Hebdomadaire du CRISP* (Centre de recherche et d'informations socio-politiques), rue du Congrès, 35, 1000-Brussel, C.H. nr. 799 van 26 mei 1978.

⁴⁸ Inmiddels opnieuw gewijzigd bij koninklijk besluit van 11 december 1979 (*B.S.*, 22 december 1979) in werking op 1 januari 1980.

⁴⁶ Zie ANNE HERMAN, «Belevingsaspecten van werkloosheid», *Socialistische Standpunten*, 1979, 81 en de bibliografie.

Dit belette de Commissie van Advies blijkbaar niet, gewoonlijk bij eenparigheid van stemmen, deze eerste administratieve beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening bij te vallen. De Commissie van Advies geeft over haar zienswijze, althans schriftelijk, niet de minste verantwoording die achteraf het arbeidsgerecht, waarbij de zaak eventueel aanhangig wordt gemaakt, behulpzaam kan zijn.

Nadat de Commissie van Advies haar zienswijze had kenbaar gemaakt, was de gewestelijke directeur van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening gehouden een *nieuwe* beslissing te treffen die de eerste beslissing handhaafde of wijzigde.

Het Arbeidshof te Gent heeft meermaals beslist dat door de administratie een procedurefout werd begaan wanneer verzuimd werd in het verslag dat samen met het administratief dossier aan de Commissie van Advies was overgezonden, de nodige inlichtingen te verstrekken o.m. in verband met de economische toestand in de streek.

Die rechtspraak kan slechts beaamd worden.

Het is maar passend dat, ter voorbereiding van een beslissing met een dergelijke financiële weerslag voor de betrokken werkloze, een administratief onderzoek wordt overgelegd dat voldoet aan de door de wet gestelde voorwaarden.

De statistische gegevens wijzen uit dat op grond van art. 143 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 soms meer dan tienmaal meer administratieve beslissingen ter zake genomen worden tegen vrouwen dan tegen mannen.

De grootste omzichtigheid is zeker aan te bevelen ook wanneer een vrouw het voorwerp is van een administratieve betwisting ingevolge toepassing van bedoeld art. 143, precies omdat de vrouw steeds het voorwerp is geweest van discriminaties bij de tewerkstelling.

— Minder gelukkig was de verdeelde rechtspraak van de zesde kamer van het Arbeidshof te Gent betreffende de vraag of de gewestelijke werkloosheidsdirecteur⁴⁹ gehouden was de werkloze opnieuw te horen vooraleer hij de nieuwe beslissing kon treffen voorgeschreven door art. 143, § 3, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 als gewijzigd door art. 5 van het koninklijk besluit van 26 april 1976, dit nadat het dossier was overgelegd aan de Commissie van Advies op verzoek van de werkloze tegen wie een eerste beslissing van uitsluiting was genomen wegens langdurige werkloosheid⁵⁰.

Niemand zal wellicht ontkennen dat er reden is om even de wenkbrauwen te fronsen wanneer men vaststelt, dat naar gelang van de samenstelling van de zetel door deze of gene magistraten, beslist wordt dat het verzuim van nieuw verhoor een schending van de rechten van verdediging van de werkloze was of niet.

De kamer die besliste dat de rechten van verdediging

geschonden waren, steunde op de vaststelling dat in art. 174 K.B. van 20 december 1963 de gevallen worden opgesomd waarin de werkloze *niet* moet worden gehoord.

Aangezien de situatie voorzien in art. 143 van het K.B. van 20 december 1963 niet voorzien is in art. 174 acht bedoelde kamer een nieuw verhoor verplicht.

Deze laatste rechtspraak die strikt aan de letter van art. 174 van het K.B. van 20 december 1963 gebonden is, gaf m.i. op ongelukkige wijze aanleiding tot uitspraken die misbruiken onbestraft kunnen laten. Een aantal werklozen kunnen aldus verder de werkloosheidsvergoedingen blijven genieten terwijl ze m.i. verdienen uitgesloten te worden.

Bedoelde kamer van uw hof heeft het trouwens blijkbaar zelf ingezien, want in één geval werd het opportuun geacht de houding van een werkloze vrouw, tegen wie de uitsluiting was bevolen bij administratieve beslissing, uitdrukkelijk te laken, hoewel de administratieve beslissing werd tenietgedaan⁵¹.

Na vastgesteld te hebben dat de gewestelijke directeur had gehandeld in strijd met art. 174 van het K.B. van 20 december 1963 doordat hij de werkloze niet opnieuw had gehoord alvorens de nieuwe administratieve beslissing te nemen, onderstreepte het hof dat het overbodig was zich over de grond van de zaak uit te spreken, niettegenstaande de elementen van het dossier aantonen dat de houding van de werkloze allesbehalve sociaal te noemen was. Die werkloze dame was sedert 1 april 1974 werkloos, tijdens haar beroepsloopbaan had ze slechts vier jaar en een maand gewerkt als bediende en ze was mede-eigenares van het bedrijf van haar echtgenoot, die werkgever was van ongeveer twintig werknemers.

In de statistische gegevens verstrekt door de R.V.A. zijn er uiteindelijk wel enkele rubrieken terug te vinden die duidelijk wijzen op bedrog gepleegd door de werkloze, of bedrog zeer dicht benaderen.

We beperken ons tot de gegevens voor het jaar 1978 waarover we thans beschikken en die ons de hoogste cijfers geven tot dan toe bereikt⁵².

We vergelijken steeds de gedraging van de mannen met die der vrouwen.

⁵¹ Arbeidshof Gent, afdeling Gent, 6e Kamer, A.R. nr. 421/78 van 3 december 1979 i/z. R.V.A. tegen D.S.I. Zie ook Arbeidshof Gent, afdeling Gent, 6e Kamer, A.R. nr. 375/79 van 4 februari 1980 i/z. R.V.A. tegen M.M.

De echtgenote van deze werkloze hield een winkel. Hij zelf had de beroepsbekwaamheid van boekhouder en had reeds een sanctie opgelopen, omdat hij een werk geweigerd had daar het beneden zijn beroepsbekwaamheid lag, naar zijn oordeel. Kort vóór het tijdstip dat hij 56 jaar oud werd liep betrokkene een uitsluiting op bij toepassing van art. 143. Na de leeftijd van 56 jaar is een uitsluiting of beperking van recht wegens langdurige werkloosheid niet meer mogelijk (art. 64 van het ministerieel besluit van 4 juni 1964). Deze werkloze werd zodoende in de mogelijkheid gesteld de boekhouding en de handelszaak van zijn echtgenote te verzorgen, buiten elk gevaar nog uitgesloten te worden op grond van art. 143 van het K.B. van 20 december 1963.

Zie, in verband met de problematiek van art. 143 van het K.B. van 20 december 1963, Arbeidshof Bergen, 1 juni 1979, J.T., 1979, 556.

⁵² Jaarverslag R.V.A., 1978.

⁴⁹ Werkloosheidsinspecteur genoemd sinds het koninklijk besluit van 6 oktober 1978, art. 27, 1°.

⁵⁰ In de zin dat de werkloze opnieuw moet worden gehoord: Arbeidshof Gent, afdeling Gent, 6e Kamer, A.R. nr. 421/78 van 3 december 1978 i/z. R.V.A. tegen D.S.I.

In de andere zin: Arbeidshof Gent, afdeling Brugge, A.R. nr. 143/77 — van 19 januari 1978 i/z. V.Y. tegen R.V.A.

	Mannen	Vrouwen	Totaal
1. Werklozen die arbeid voor een derde of voor zich zelf verrichten of die met een zelfstandige samenwonen. (artt. 128; 126, 2°)	1297	580	1877
2. Werklozen die een onjuiste of onvolledige verklaring hebben afgelegd en daardoor onverschuldigde uitkeringen hebben ontvangen. (art. 194).	644	354	998
3. Werklozen die op onrechtmatige wijze hun controlekaart lieten afstempelen. (art. 195).	721	285	1006
4. Werklozen die een vals stempelmerk hebben gemaakt, een nagemaakt merk hebben gebruikt of onjuiste documenten hebben voorgelegd ten einde uitkeringen te ontvangen waarop zij geen recht hebben. (art. 197).	157	66	223

Deze statistiek toont zeker niet aan dat in verhouding, de vrouw meer misbruiken pleegt dan de man.

VII. Beroep bij de arbeidsgerechten

De meeste werklozen die het voorwerp uitmaken van een administratieve beslissing vanwege de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, berusten in deze beslissing; dit blijkt uit navolgende statistische gegevens waarin opeenvolgend zijn opgesomd:

1. het aantal administratieve beslissingen;
 2. het aantal vonnissen geveld door de arbeidsrechtbanken;
 3. het aantal arresten geveld door de arbeidshoven.
- 1975 — 1. 28.434
2. 4.027
3. 816⁵³
- 1976 — 1. 34.588
2. 5.492
3. 856⁵⁴
- We stippen hier terloops aan dat 513 arresten de zienswijze van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening beaamden, 309 niet.
- 1977 — 1. 38.530
2. 6.958
3. 779⁵⁵
- 1978 — 1. 38.353
2. 7.419
3. 840^{55a}

⁵³ Samenvatting jaarverslag R.V.A. 1975, *Arbeidsblad*, 1976, 767.

⁵⁴ Samenvatting jaarverslag R.V.A. 1976, *Arbeidsblad*, 1977, 549.

⁵⁵ Samenvatting jaarverslag R.V.A. 1977, *Arbeidsblad*, 1978, 790.

^{55a} *Jaarverslag R.V.A.*, 1978, 79.

Het probleem werkloosheid, dat voor de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening een zeer omvangrijke activiteit betekent, geeft dus slechts aanleiding tot een *relatief* gering aantal rechtsgeschillen.

VIII. Besluit

1. De studie van de werkloosheid, die van de vrouw in het bijzonder, is een complex probleem met talrijke facetten, die zowel van economische, van financiële als van maatschappelijke aard zijn, waarbij vooral haar gezins-toestand een voorname rol speelt.

Ook bij de beoordeling van de werkloosheid van de vrouw moet men zich hoeden voor vooroordelen.

Mijn opzoekingen hebben mij althans de overtuiging bijgebracht dat talrijke geruchten die lopen in verband met de werkloosheid van de vrouw en met de misbruiken die door haar gepleegd zouden worden, onjuist zijn.

2. Door E. Lambrechts werd het nauw verband aange-toond dat bestaat tussen de arbeidsmarkt en het tewerk-stellingsbeleid ten opzichte van de vrouwelijke arbeidskrachten in België. De vrouwenarbeid wordt verboden of ontmoedigd in crisisjaren.

Daarentegen werd de vrouwenarbeid bevorderd en aangemoedigd tijdens de jaren van economische hoogcon-junctuur⁵⁶.

Met zekerheid mag worden gezegd dat de vrouw werd gebruikt als een reservearbeidskracht ter regeling van de arbeidsmarkt. Zoals reeds aangestipt, werd in de crisis-periodes aan de vrouw zelfs arbeidsverbod opgelegd.

De arbeidspositie van de vrouw is gekenmerkt door on-gunstige voorwaarden inzake loon, promotie en toegangs-mogelijkheden tot sommige beroepen en is beperkt tot een deel van de arbeidsmarkt.

3. De historische evolutie van de maatschappelijke po-sitie van de vrouw mag ook aan onze aandacht niet ontgaan.

Generaties van vrouwen hebben in alle Westeuropese landen een verbeteren strijd moeten voeren opdat hun zelfs maar de uitoefening van essentiële rechten zou worden erkend⁵⁷.

⁵⁶ E. LAMBRECHTS, «Vrouwenarbeid in België: een Sociologi-sche Benadering», *Arbeidsblad*, 1975, 608.

⁵⁷ Ik wens hier heel speciaal de aandacht te vestigen op een opmerkelijk boek dat onder de titel *Van moeder op dochter* onder redactie van dr. W.H. Posthumus-Van der Goot en dr. Anna de Waal opnieuw werd uitgegeven door SUN-Socialistische Uitge-verij Nijmegen. Dit briljant vrouwenboek handelt over de maatschappelijke positie van de vrouw in Nederland vanaf de Franse tijd.

Het verdient door iedereen gelezen te worden, doch beslist met het grootste moreel voordeel door vele mannen, tot wier bewust-zijn het nog steeds niet is doorgedrongen dat hun houding de vrouw veel onrecht heeft aangedaan.

Zie ook *Les Femmes et le Travail du Moyen-Age à nos jours* van EDMONDE CHARLES-ROUX, GILETTE ZIEGLER, MARIE CERATI, JAN BRUHAT, MADELEINE GUILBERT en CHRISTIANE GILLES; verder «Les femmes et le travail» door FLORENCE GÉRARD en EVELYNE SULLEROT in *Le Travail dans l'Entreprise et la société moderne*, CEPL, Les dictionnaires de savoir moderne; E. SULLEROT, *De-main les femmes*, Laffont - Gonthier, Parijs, 1965; *Histoire et sociologie du travail féminin*, Société nouvelle des Editions Gon-thier, Parijs, 1968. Dit boek is verschenen in een vertaling van de hand van B. Lipschits-Linnewiel, in twee delen, getiteld: 1. Ge-schiedenis van de vrouwenarbeid. 2. Vrouwenarbeid in onze tijd.

De vrouw is door de eeuwen heen bestending het slachtoffer geweest van discriminatie t.o.v. de man en dit onrecht is nog steeds niet uit de wereld⁵⁸.

De strijd van de vrouw gaat verder tegen deze ingewortelde kwaal.

4. Onder de druk van de vrouwenbewegingen is er een kentering ontstaan in de opvattingen, 1975 werd het jaar van de vrouw. De situatie van de vrouw is een maatschappelijk probleem geworden.

In de Europese Gemeenschap ontwikkelde zich eveneens meer en meer de belangstelling voor de positie van de werkende vrouw⁵⁹.

Artikel 119 van het Verdrag van Rome tot oprichting van de E.E.G. bepaalde reeds in 1957 dat «iedere Lid-Staat de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke arbeid» verzekert.

— In 1972 heeft de Europese Commissie aan de Raad van Ministers een actieprogramma op sociaal gebied voorgesteld. Bedoeld werd «de omstandigheden te scheppen, waaronder gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt zou worden verzekerd terwijl daarbij de economische en psychologische omstandigheden zouden worden verbeterd evenals de sociale en pedagogische infrastructuur».

— In januari 1974 hebben de ministers van de Negen hun politieke wil te kennen gegeven om de gelijkheid voor mannen en vrouwen te verzekeren wat betreft de toegang tot arbeid, de beroepsopleiding en promotiekansen, alsmede de arbeidsvoorwaarden met inbegrip van de bezoldiging.

5. In december 1974 werd in België de Commissie voor Vrouwenarbeid opgericht. Verwacht wordt dat de adviezen van deze commissie ten aanzien van al wat rechtstreeks of onrechtstreeks verband houdt met vrouwenarbeid niet beperkt zal blijven tot mooie principeverklaringen.

6. De huidige zorgwekkende financiële toestand van de sociale zekerheid doet in patronale kringen stemmen opgaan die aandringen op hervormingen van wat zij als onze al te vrijgeveige werkloosheidsverzekering beschouwen⁶⁰.

(Verspreiding voor België: Paul Brand, J.J. Romen & Zonen, Maaseik).

⁵⁸ Zie dienaangaande het weekblad *Die Zeit* van 28 maart 1980, blz. 63: «Mütter und Töchter - Holländisches Fernsehprogramm macht Furore».

Dit persartikel meldt hoe veertig vrouwen, die tewerkgesteld waren bij de Nederlandse Radio en T.V., hun krachten hebben gebundeld om lucht te geven aan hun ergernis.

De vrouwen konden namelijk geen aanspraak maken op bevordering noch zoals hun mannelijke collega's op eigen verantwoordelijkheid programma's ontwerpen.

Ze werden uiteindelijk ondersteund door de echtgenote van de Nederlandse premier die haar woning ter beschikking stelde voor arbeidsvergaderingen. Aldaar werd na langdurige besprekingen, een feministisch TV-programma uitgewerkt «over de maatschappelijke onderdrukking van de vrouwen».

De medewerkers van de acht onderscheiden Nederlandse zendstations hebben het document medeondertekend.

De naam van het programma «Ot en Sien» werd gevonden in een oud Nederlands schoolboek.

Dit alles bewijst hoe zeer waakzaamheid geboden blijft, en dit geldt niet alleen voor Nederland.

⁵⁹ Zie *Notities over Europa. Gelijke kansen voor de werkende vrouwen*, april 1980.

⁶⁰ CH. SIMONS, «Werkloos, Werkwillig, Werkzoekende? — Een

Steeds wordt gehamerd op de gehuwde vrouwen die geen belang hebben bij het zoeken naar werk. Ook wordt de vrijgevigheid aangeklaagd van onze werkloosheidsverzekering ten opzichte van de afgestudeerden voor wie geen aanmoediging bestaat om aan het werk te gaan⁶¹.

7. Speciaal inzake werkloosheidsuitkeringen wordt het inbouwen voorgesteld van voorwaarden die inzake duur en niveau van de toekenning rekening houden met het beroepsverleden en met de bestaansmiddelen waarover de werkloze of zijn gezin beschikt⁶².

De periode van tewerkstelling zou daarbij bepalend zijn voor de periode van uitkering.

De duur van de uitkeringen zou afhangen van de duur van de wachttijd waaraan de werkloze moet voldoen op het ogenblik van zijn aanvraag⁶³.

— Ook wordt gedacht aan het invoeren van verschillen in de vorm van degressiviteit, rekening houdende met de duur van de werkloosheid en het gezinsinkomen van de betrokkene.

De principieel onbeperkte duur van de uitbetaling wordt aan onze werkloosheidsverzekering verweten, die in dit opzicht enig in de wereld is.

In andere landen bestaat een gemengd systeem van verzekering en steunverlening, waarbij de bestaansmiddelen in aanmerking worden genomen⁶⁴.

— Een strengere behandeling in geval van nieuwe werkloosheid wordt ook voorgestaan.

Talrijke modaliteiten kunnen uitgedacht worden. Een vermindering van de uitkering kan overwogen worden na het oplopen van een uitsluiting, inzonderheid in geval van werkweigering bv.

Bepaalde persoonlijke visies kunnen er zelfs toe leiden hele categorieën werklozen de aanspraak op werkloosheidsvergoedingen te ontfangen.

8. De Nederlandse wetgeving bijvoorbeeld bepaalt in art. 13, lid 1, aanhef en sub 1, van de wet werkloosheidsvoorziening (WWV) dat slechts de gehuwde vrouw, die ingevolge de door de minister van Sociale Zaken te stellen regelen als kostwinster wordt aangemerkt, of duurzaam gescheiden van haar echtgenoot leeft, recht op uitkering ingevolge deze wet heeft.

Uit de voorgeschiedenis van die wet, en namelijk uit het advies dat de SER (Sociaal Economische Raad) inzake het voorontwerp van een WWV verleende, blijkt dat de meerderheid van de SER niet inzag, waarom de gehuwde vrouw niet-kostwinster, gedurende twee jaar in het genot van een uitkering zou worden gesteld, indien een kostwinner in het gezin aanwezig is, die over een volledig inkomen beschikt.

kritisch onderzoek van de werkloosheidsverzekering»: *Ondernemen*, 1978, 327.

⁶¹ PAUL ARETS, «Bedenkingen omtrent de Sociale Zekerheid», *Mededelingen van het Verbond der Belgische Ondernemingen*, 10 november 1979, nr. 28, blz. 4047.

⁶² LEO FRANSMAN, «De Financiering van de Sociale Zekerheid op de helling», *V.B.O.*, nr. 7, 1 maart 1980, blz. 751.

⁶³ H. GOETHALS, «Werkloosheidsverzekering en -reglementering», *Ondernemen*, nrs. 8 en 9, augustus-september 1978, blz. 331.

⁶⁴ Zie de vergelijkende studie van de verzekeringsstelsels in Nederland, Frankrijk, Duitsland en België van M. Offeciers en L. Puylaert, uitgegeven door het Vlaams Economisch Verbond, april 1978.

Een sterke minderheid, in de SER, was het met deze uitzondering niet eens.

Tijdens de behandeling van het wetsontwerp WWV in de Tweede Kamer heeft een lid opgemerkt dat deze bepaling de gehuwde vrouw discrimineerde en heeft bedoeld lid (de h. Jager) gepleit voor een gelijke behandeling van mannen en vrouwen op dit punt. Deze feiten lagen in 1964⁶⁵.

— Doch er is meer. Op 19 december 1978 is door de Raad van Europese Gemeenschappen een richtlijn gegeven betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid. Deze regeling is van toepassing op wettelijke regelingen die bescherming bieden tegen werkloosheid⁶⁶.

Het gebruik van het begrip «kostwinner» op het gebied van de inkomensvorming werd een vorm van indirecte discriminatie geacht en het is om die reden dat de schrapping van art. 13, lid 1, sub 1, van de Nederlandse WWV in het verschieft ligt.

9. Indien in België een hervorming van de werkloosheidsverzekering onder de druk van de slechte staatsfinanciën onafwendbaar zou worden, dan zijn voor de werkloze vrouwen discriminerende maatregelen niet alleen maatschappelijk, doch ook volgens de thans vigerende wetten, niet langer te verdedigen.

⁶⁵ W.F.A. EISELIN, «Het recht van de gehuwde vrouw op uitkering ingevolge de wet werkloosheidsvoorziening», *Sociaal Maandblad Arbeid*, juni 1979, W. 6, blz. 372.

⁶⁶ *Publikatieblad van de E.E.G.*, nr. L 6 van 10 januari 1979, blz. 24, artikel 3, 1, letter a.

Immers geldt ook hier de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid (79/7/E.E.G.).

Ook werd reeds een wetsvoorstel ingediend betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in het stelsel van de sociale zekerheid⁶⁷.

Indien uiteindelijk toch nieuwe ingrijpende maatregelen in overweging genomen worden tot bestrijding van de misbruiken inzake werkloosheidsuitkeringen, dan valt het op dat hier dient te worden gerelativeerd als men denkt aan de onbetwistbare belangrijke belastingontduiking die, in cijfers uitgedrukt, een veelvoud moet uitmaken van de door de openbare opinie aangeklaagde abusieve werkloosheidsuitkeringen⁶⁸.

Wordt evenwel vastgesteld dat werklozen onrechtmatig werkloosheidsuitkeringen trachten te genieten, dan is het evident dat daartegen met de gepaste gestrengheid moet worden opgetreden op gelijke wijze voor man en vrouw.

⁶⁷ *Parl. St., Kamer*, 1979-80, nr. 416/1, voorstel ingediend door mevrouw Smet (19 december 1979).

⁶⁸ In 1979 werd 104 miljard Belgische frank besteed aan de werkloosheid in totaal. Aan uitkeringen alleen werd 51 miljard Belgische frank uitbetaald, waarvan maar 19 miljard voortkwamen van de bijdragen van werkgevers en werknemers. Het resterend bedrag boven de 51 miljard, d.w.z. 53 miljard, werd opgeëist door de uitgaven voor de opslorping van de werkloosheid.

DE RECHTSBEDELING IN HET RECHTSGEBIED

*toeichting gegeven door
de heer Gust J.Y. VERHEGGE
procureur-generaal bij het Hof van Beroep
en bij het Arbeidshof te Gent*

Toen ik, een jaar geleden, ter gelegenheid van de plechtige openingszitting van uw hof opmerkte dat de op 1 november 1970 in werking getreden arbeidsgerechten hun «kruissnelheid» hadden bereikt, mocht ik mij erom verheugen dat, ondanks een voortdurende stijging van het aantal nieuwe zaken, er in de arbeidsrechtbanken van ons rechtsgebied geen achterstand te bespeuren was, evenmin als in uw hof.

Meer dan 80 procent van de ingeleide zaken worden, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, binnen het jaar van hun inleiding behandeld en berecht.

Eerlang zullen de arbeidsgerechten hun tiende verjaardag kunnen vieren, niet zonder fierheid, en met vertrouwen in de toekomst.

De Sociale Wetgeving is in bestendige evolutie en hoewel het aantal nieuwe zaken thans niet meer in gevoelige mate vermeerderd, wordt van de rechter geëist dat hij zich voortdurend aanpast aan nieuwe toestanden en kennis neemt van nieuwe wetten.

Veertig jaar geleden was het sociaal recht nog maar een keuzevak voor de kandidaten doctors in de rechten. Thans is het een van de belangrijkste takken geworden van ons rechtsbestel en er gaan geen zes maanden voorbij zonder dat de rechtspractici uitgenodigd worden studiedagen of bijscholingscursussen te volgen, gewijd aan de ontwikkeling en de evolutie van een of andere tak van het sociaal recht. Het is verheugend vast te stellen dat talrijke magistraten uit ons rechtsgebied gebruik maken van de hen aldus geboden gelegenheid zich verder te bekwamen, wat zeker de rechtsbedeling ten goede komt.

Ik zei zopas dat het aantal nieuwe zaken in de laatste jaren niet gevoelig meer stijgt. Na een hoogtepunt bereikt te hebben in 1977 met een totaal van 22.008 zaken voor de arbeidsrechtbanken van ons rechtsgebied, bereikte dit aantal 21.208 in 1978 en 21.280 in 1979. Tijdens de periode van 1 september 1979 tot 30 juni 1980, telde men 20.443 nieuwe zaken ingeleid voor de arbeidsrechtbanken. Men had kunnen denken dat de sedert jaren aanslepende eco-

nomische crisis voelbare schommelingen zou teweegbrengen tussen de verschillende sectoren van het sociaal recht. Dit schijnt ook niet het geval te zijn geweest.

Vanzelfsprekend hebben de in 1979 gehouden sociale verkiezingen een rechtstreekse weerslag gehad op het aantal geschillen zoals bedoeld bij artikel 582, 3^o en 4^o, van het Gerechtelijk Wetboek. Van één in 1976 en 5 in 1977 is dit aantal gestegen tot 20 in 1978 en 63 in 1979. Voor het verlopen gerechtelijk jaar is dit aantal opnieuw gedaald tot 10. Tegenover de meer dan 8.000 zaken in de sector van de ziekteverzekering en werkloosheid is dit evenwel onbelangrijk.

Voorheen¹ hebben wij reeds opgemerkt hoe klein het aantal zaken is waarin de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van overtreding van sommige sociale wetten, aanleiding geeft tot geschillen voor de arbeidsrechten.

In 1976 waren er, voor geheel ons rechtsgebied, slechts 36 zaken waarin, overeenkomstig artikel 8, de door de Koning aangewezen ambtenaar de toepassing van een administratieve geldboete voor de arbeidsrechtbank heeft gevorderd. Dit aantal was 58 in 1977, 36 in 1978 en 45 in 1979.

De Sociale Zekerheid blijft de hoofdschotel als ik mij zo mag uitdrukken.

Opvallend is dat sommige nieuwe wetbepalingen, waarvan door sommigen verwacht werd dat zij een niet te vermaden aantal geschillen en vorderingen zouden verwekken, totaal anders zijn uitgevallen.

Aldus bepaalt artikel 5 van de Collectieve Arbeidsovereenkomst nr. 25 van 15 oktober 1975 betreffende de gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers, algemeen verbindend verklaard bij koninklijk besluit van 5 december 1975, dat elke werknemer die zich benadeeld acht, of de representatieve organisatie waarbij de werknemer aangesloten is, bij het bevoegd college, d.i. de arbeidsrechtbank, een vordering kan instellen om het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers te doen toepassen. Welnu, tot 30 juni 1980 werd, in ons rechtsgebied, nog geen enkele dergelijke vordering ingesteld.

De wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering heeft ook nieuwe bepalingen ingevoerd betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen, en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep. Krachtens artikel 131 van die wet kan al wie zich benadeeld acht bij de arbeidsrechtbank een vordering instellen, ten einde bedoelde bepalingen te doen toepassen. Artikel 134 van dezelfde wet bepaalt ook dat al wie zich benadeeld acht door een beslissing in verband met de beroepsopleiding, welke genomen werd door een inrichtende macht of door een directeur van een gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, of door iemand die zich op welk niveau ook bezighoudt met de beroepskeuze-voorlichting,

de beroepsopleiding, het leerlingwezen, de voortgezette opleiding, de bij- en omscholing, de sociale promotie, en geen wijziging van de beslissing heeft verkregen, het geschil aanhangig kan maken bij de arbeidsrechtbank.

Sommige overtredingen worden zelfs met correctionele straffen gestraft (artikel 141).

Het treft ons dat er tot einde 1979 in ons rechtsgebied geen overtredingen van die bepalingen werden aangeklaagd.

Wat het Arbeidshof te Gent betreft werden in 1979, 1117 nieuwe zaken ingeschreven op de algemene rol, tegenover 1005 in 1978. Voor de periode van 1 september 1979 tot 30 juni 1980 waren er reeds 1083 nieuwe inschrijvingen, zodat het aantal zaken een stijgende lijn volgt. De afhandeling van de zaken blijft evenwel vlot verlopen: 824 werden definitief afgehandeld en zijn van de algemene rol verdwenen, tegenover 828 in 1978, en 779 in 1977. Het spreekt voor zichzelf dat er bovendien een aantal tussenarresten werden gewezen, waarvan een groot deel de bijzonderste geschilpunten hebben beslecht, zodat er een vrij groot aantal zaken zijn die uiteindelijk niet verder vervolgd zullen worden door de partijen, al worden zij op de algemene rol niet doorgehaald. Er kan dus gezegd worden dat er zich vooralsnog geen merkbare achterstand voordoet. Ik moet evenwel opmerken dat, indien de meeste kamers thans nog met toepassing van artikel 750 van het Gerechtelijk Wetboek rechtsdag bepalen in 1980 of januari 1981, de partijen die thans in een door de tweede of derde Kamer te behandelen zaak betreffende een geschil inzake bediendenovereenkomsten, een pleitdatum aanvragen, een jaar zullen moeten wachten vooraleer hun zaak opgeroepen wordt.

Verleden jaar moest ik vaststellen dat er te veel zaken waren waarin de partijen een rechtsdagbepaling aanvroegen én kregen overeenkomstig artikel 750 van het Gerechtelijk Wetboek, die op de gestelde datum niet werden behandeld, hetzij omdat de partijen om uitstel vroegen, hetzij omdat zij eenvoudigweg niet ter zitting verschenen. Aldus werden in de loop van het gerechtelijk jaar 1978-1979 op de gestelde dag 279 van de 968 opgeroepen zaken niet behandeld. Dienaangaande is enige verbetering ingetreden, al zijn er tijdens het gerechtelijk jaar 1979-1980, van de 1239 overeenkomstig artikel 750 opgeroepen zaken, op verzoek van de partijen nog 226 ter zitting niet behandeld. Eén zaak op vijf werd dus nutteloos opgeroepen, en belette dat een andere voor behandeling vatbare zaak werd voorgebracht.

Men heeft wel eens beweerd dat het feit voor de behandeling van een zaak in hoger beroep niet naar een andere stad te moeten reizen, tot gevolg kan hebben dat een partij die door de eerste rechter in het ongelijk wordt gesteld, gemakkelijker hoger beroep instelt, met het gevolg dat er in verhouding meer hogere beroepen zouden zijn tegen de vonnissen van de rechtbanken die hun zetel hebben waar het hof is gevestigd.

Het scheen mij belangwekkend dit eens van dichtbij na te gaan en aldus kwam ik tot de vaststelling dat het gevaarlijk is dergelijke beschouwingen zonder grondig onderzoek naar voren te brengen en te veralgemenen. Ofschoon er in 7,25% der zaken, gewezen door de Arbeidsrechtbank te Gent, hoger beroep wordt ingesteld (wat het hoogste percentage is van het rechtsgebied), tegenover 6,08% voor Dendermonde en 6,43% voor Oudenaarde, werden slechts in 5,05% der zaken hoger beroep ingesteld tegen vonnissen gewezen door de Arbeidsrechtbank te Brugge, hoewel een afdeling van uw hof in deze stad zitting houdt. Het treft ons trouwens dat er proportioneel minder hogere beroepen zijn

Zie "Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving", door J. MATTHYS (rubriek 12). (Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent op 2 september 1979.)

tegen vonnissen gewezen door rechtbanken in West-Vlaanderen dan tegen vonnissen gewezen door rechtbanken in Oost-Vlaanderen, want ook voor Kortrijk, Ieper en Veurne is het percentage merklijk lager, meer bepaald 5,83, 5,73 en 4,87 procent.

Sociologen zullen wellicht zeggen dat het een gevolg is van de specifieke aard van de bevolking, die gemakkelijker een rechterlijke beslissing aanvaardt. Ik wil het zo ver niet wagen en laat het aan anderen over zich daarover uit te spreken.

Wellicht kan het U ook aanbelangen te vernemen dat in de loop van het gerechtelijk jaar 1978-1979, negenentwintig cassatieberoepen werden ingesteld door uw hof gewezen arresten, zodat er gemiddeld slechts in drie procent van de zaken cassatieberoep wordt ingesteld. Het opperste gerechtshof had op 15 juli 1980 reeds uitspraak gedaan in 27 van die zaken. In veertien gevallen werd de voorziening verworpen, in de dertien andere was er gehele of gedeeltelijke vernietiging van uw beslissing.

Volledigheidshalve, en hoewel deze sector van het sociaal recht de magistraten van de zetel van de arbeidsrechtbanken en van het arbeidshof niet rechtstreeks aanbelangt, wil ik de aandacht vestigen op het vrijwel belangrijk aantal strafzaken die door de arbeidsauditoraten worden behandeld. Tijdens de eerste zes maanden van het jaar 1980 werden 4.583 nieuwe strafzaken ingeschreven in de notitieregisters van de arbeidsauditoraten van ons rechtsgebied.

Na onderzoek dienden een aantal ervan door de heren arbeidsauditeurs om allerlei redenen te worden gespoeneerd of aan andere gerechtelijke overheden doorgestuurd. In een vrij groot aantal zaken werd het eraan te geven gevolg overgelaten aan de bevoegde ambtenaar overeen-

komstig artikel 7 van de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van overtreding van sommige sociale wetten. Nagenoeg 1.200 zaken werden in de loop van hetzelfde semester beëindigd hetzij door een beslissing van de strafrechter, hetzij met een zogenaamde minnelijke schikking.

Op 30 juni 1980 waren er nog 1545 strafzaken die niet definitief waren afgehandeld door de arbeidsauditoraten van ons rechtsgebied, tegenover 1.780 op 31 december 1979. In deze sector is dus geen achterstand ondanks het betrekkelijk klein aantal magistraten van het openbaar ministerie die vanzelfsprekend, en buiten hun tussenkomst in de sociale zaken die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken behoren, niet alleen de strafzaken grondig moeten onderzoeken, de dossiers samenstellen en de gepaste vervolging instellen, maar ook nadien voor de uitvoering van de straf moeten waken en allerlei administratieve formaliteiten moeten vervullen.

Het nazien van de zittingsbladen dat de procureur-generaal en de arbeidsauditeur moeten verrichten overeenkomstig artikel 788 van het Gerechtelijk Wetboek, heeft de gelegenheid geboden vast te stellen dat de adviezen van het openbaar ministerie, de vonnissen en de arresten doorgaans werden gegeven in de door de wet gestelde termijnen, in elk geval zonder ongerechtvaardigde vertraging. Alleen in de derde kamer van de Arbeidsrechtbank te Brugge en in de tweede kamer van de Arbeidsrechtbank te Kortrijk moest op een bepaald tijdstip te lang gewacht worden op het vonnis in enkele zaken doch op de duizenden zaken die werden behandeld is hun aantal zeer klein, al is het ongewenst, al was het maar één rechtzoekende, lang in de ongerustheid te laten nopens zijn lot.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 3 DECEMBER 1979

Voorzitter: de h. Gerniers

Raadsheer-rapporteur: de h. Meeüs

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaat: mr. Bützler

Arbeidsovereenkomst — Opzegging door werkgever — Geen aanduiding van begin en duur van opzeggingsperiode — Nietigheid — Recht van werknemer op vergoeding — Uitdoen van opzeggingstermijn — Geen recht op cumulatie van loon en vergoeding

De werknemer die de arbeidsovereenkomst tijdens de duur van een hem gegeven maar, wegens het ontbreken van begin en duur, nietige opzegging, niet kan of wil uitdoen heeft recht op een vergoeding welke gelijk is aan het loon overeenkomend met de duur van de opzeggingstermijn of met het nog te lopen gedeelte ervan. De werknemer kan echter tijdens het uitdoen van de opzeggingstermijn niet terzelfder tijd zijn loon krijgen en een vergoeding die gelijk is aan dat loon.

A. t/ F.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 november 1978 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

(...)

Overwegende dat het arrest vaststelt dat in de door eiser aan verweerder gezonden opzeggingsbrief de aanduiding niet voorkomt van het begin en de duur van de opzeggingstermijn, zoals op straffe van nietigheid wordt vereist bij artikel 19 van de wet op de arbeidsovereenkomst;

Overwegende dat de werknemer die wordt afgedankt doch aan wie een nietige opzegging is betekend, indien hij de overeenkomst tijdens de duur van de wettelijke opzeggingstermijn niet kan of wil uitvoeren, recht heeft op een vergoeding welke gelijk is aan het loon overeenkomend hetzij met de duur van de opzeggingstermijn, hetzij met het nog te verlopen gedeelte van die termijn; dat de werknemer echter tijdens het uitdoen van de opzeggingstermijn niet terzelfder tijd zijn loon kan bekomen en een vergoeding die gelijk is aan dat loon;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiser zonder voorbehoud erkent dat zijn werkgever (thans verweerder) hem de mogelijkheid heeft gegeven de wettelijke opzeggingstermijn uit te doen en dat tijdens die termijn al zijn rechten werden geëerbiedigd;

Overwegende dat het arrest aan de hand van zijn vaststellingen, wettig beslist dat eiser behalve op het tijdens de duur van de opzeggingsperiode ontvangen loon, geen recht had op een vergoeding gelijk aan dat loon;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 21 FEBRUARI 1980

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Meeûs

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaël

Advocaten: mrs. Bützler en Simont

Borgtocht — Hoofdelijkheid — Schuldeiser subrogeert betalende borg in zijn rechten — Verhaal van die borg tegen hoofdelijke medeborgen.

Art. 2033, eerste lid, B.W. bepaalt dat, wanneer verschillende personen zich borg hebben gesteld voor dezelfde schuldenaar en voor dezelfde schuld, de borg die de schuld voldaan heeft, verhaal heeft op de overige borgen ieder voor zijn aandeel. In die bepaling wordt geen onderscheid gemaakt tussen een gewone borgtocht en een hoofdelijke borgtocht.

Indien de borg die betaald heeft, conventioneel in de rechten van de schuldenaar treedt, brengt dit beding geen wijziging mee van de toestand van de andere borgen ten aanzien van hem die heeft betaald, met betrekking tot de omvang van het verhaal van laatstgenoemde.

J. t/ Bank N., mr. Jakhian q.q. en L.

Gelet op het bestreden arrest, op 13 juni 1978 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1250, 1°, 1251, 3°, 2021, 2026, 2033 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben vastgesteld a) dat Israël K., eiser en verweerster L. zich hoofdelijk en ondeelbaar borg hebben gesteld voor alle verbintenissen van de twee vennootschappen jegens een bank; b) dat Israël K., nu hij de effecten aan de bank in pand had gegeven en haar had toegestaan die effecten te verkopen nadat de hoofdschuldnaars hun verbintenissen niet waren nagekomen, dan met haar was overeengekomen dat zij van de opbrengst van die verkoop geen bedrag mocht afnemen, behoudens gelijktijdige indeplaatsstelling in al haar rechten en waarborgen tegen de andere hoofdelijke schuldenaars; c) dat hij had gevraagd eiser en verweerster te veroordelen om hem hoofdelijk, of althans ieder voor zijn deel, het bedrag van 887.747fr. te betalen, zijnde tweederde van de opbrengst van de verkoop van de effecten die hem persoonlijk hadden toebehoord, het arrest dat, met bevestiging van het beroepen vonnis, eiser en verweerster veroordeelt om aan verweerder, als curator in de onbeheerde nalatenschap van Israël K., hoofdelijk het genoemde bedrag te betalen, zegt dat wijlen K., door de bank toe te staan zijn eigen bezittingen te gelde te maken om het deficit van de hoofdschul-

denaars gedeeltelijk aan te zuiveren, zijn verbintenissen als hoofdelijke borg nakwam, en aldus de schuld van alle medeschuldnaars met zoveel verminderde, dat wanneer verschillende personen zich voor dezelfde schuldenaar en voor dezelfde schuld hebben borg gesteld, de borg die de schuld heeft voldaan verhaal heeft op de overige borgen, ieder voor zijn aandeel, wanneer, zoals ten deze, zij in rechte werden vervolgd wegens de insolventie van de hoofdschuldnaar, dat K., die met anderen en voor anderen tot betaling van «de volledige schuld was gehouden, de medeschuldnaars ten belope van het verschuldigde bedrag heeft bevrijd, zodat hij van rechtswege over de actio de in rem verso beschikte, dat de bank door wijlen K. in haar rechten te doen treden de toestand van de partijen J. en L. ten aanzien van eerstgenoemde niet heeft gewijzigd; dat de tegeldemaking van de in pand gegeven portefeuille effecten de gemeenschappelijke schuld heeft verminderd; dat de curator in de onbeheerde nalatenschap van wijlen K. van de andere hoofdelijke borgen de terugbetaling mag eisen van hetgeen voor hen werd betaald»,

terwijl, eerste onderdeel, noch die overwegingen noch enige andere overweging van het arrest, de conclusie beantwoorden waarin eiser het hof van beroep verzocht te zeggen dat er tussen verweerster L. en hemzelf geen hoofdelijkheid bestaat, zodat het arrest niet regelmatig gemotiveerd is in zoverre het eiser hoofdelijk met verweerster tot betaling van het bedrag van 887.747fr. veroordeelt (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, de regel waarvan sprake in het arrest, luidens welke wanneer verscheidene personen zich hebben borg gesteld voor dezelfde schuldenaar en voor dezelfde schuld de borg die de schulden betaald heeft op de overige borgen verhaal heeft «ieder voor zijn aandeel», hem ertoe verplicht die vordering over de andere borgen te verdelen tot beloop van het aandeel van elke borg, en bijgevolg belet dat zij hoofdelijk gehouden zouden zijn tot terugbetaling van hetgeen hijzelf heeft betaald (schending van artikel 2033 van het Burgerlijk Wetboek); de verplichting voor de borg, die heeft betaald, zijn verhaal te splitsen zelfs blijft bestaan wanneer een hoofdelijke borgtocht werd bedongen, nu dat beding enkel aan de borgen het voorrecht van uitwinning of het voorrecht van schuldplitsing ontnaemt dat zij tegen de hoofdschuldeiser hadden kunnen opwerpen, en zelfs wanneer de borg die betaald heeft in de rechten van de schuldeiser treedt, aangezien die conventionele indeplaatsstelling, zoals het arrest vaststelt, de onderlinge betrekkingen tussen de borgen niet wijzigt; het arrest, door eiser en verweerster hoofdelijk te veroordelen tot betaling van het bedrag dat wordt gevorderd door de borg die de schuld heeft voldaan, bijgevolg de in het middel bedoelde bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en inzonderheid artikel 2033 van dat wetboek schendt:

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat, enerzijds, artikel 2033, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat, wanneer verschillende personen zich hebben borg gesteld voor dezelfde schuldenaar en voor dezelfde schuld, de borg die de schuld voldaan heeft verhaal heeft op de overige borgen ieder voor zijn aandeel;

Dat in die bepaling geen onderscheid wordt gemaakt tussen een gewone borgtocht en een hoofdelijke borgtocht;

Overwegende dat, anderzijds, indien de borg die betaald heeft conventioneel in de rechten van de schuldeiser treedt,

dit beding geen wijziging meebrengt, zoals trouwens door het arrest wordt opgemerkt, van de toestand van de andere borgen ten aanzien van hem die heeft betaald, met betrekking tot de omvang van het verhaal van laatstgenoemde; dat de toestand van de borg in dat geval onmogelijk, met afwijking van de regel vastgelegd in artikel 2033, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, voordeliger kan zijn ten aanzien van zijn medeborgen dan die, vastgelegd in artikel 1214 van hetzelfde wetboek, van de medeschuldenaar van een hoofdelijke schuld die deze heeft betaald;

Dat het arrest, door eiser hoofdelijk met een andere borg te veroordelen tot betaling van het volledige bedrag dat wijlen K. mocht vorderen wegens de betaling die hij als borg had gedaan, de in het middel aangevoerde wetsbepalingen schendt;

Dat het middel gegrond is;

(...)

NOOT—De borg die de schuld heeft betaald, heeft op de hoofdschuldenaar verhaal om door hem betaald te worden en treedt te dien einde in de rechten die de schuldeiser had tegen de schuldenaar (Cass., 25 april 1966, R.W., 1966-67, 1477).

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 18 JUNI 1980

Eerste voorzitter: de h. Wauters

Raadsheer-rapporteur: de h. Meeüs

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaten: mrs. Van Hecke en Bützler

Gas — Distributie — Plans van leidingen en gegevens van dienstleidingen.

Art. 42 van het K.B. van 28 juni 1971 betreffende de te nemen veiligheidsmaatregelen bij de oprichting en bij de exploitatie van installaties voor gasdistributie door middel van leidingen bepaalt onder a) en d) de verplichtingen van de gasverdelers wat enerzijds de leidingen en anderzijds de dienstleidingen betreft. Onder a) wordt bepaald: «De gasverdelers stelt de plans op die met de uitgevoerde leidingen overeenkomen en houdt ze tijdens de duur van de exploitatie bij.» Onder d) wordt voorgeschreven: «De gasverdelers stelt de nodige gegevens op om de dienstleidingen te kunnen weervinden.»

Nu art. 42 duidelijk de verplichtingen van de gasverdelers bepaalt in verband met de leidingen en de dienstleidingen, kan de rechter niet wettelijk beslissen dat de gasverdelers een fout pleegt om de enkele reden dat de dienstleidingen niet op de plans zijn aangeduid.

N.V. I. t/ N.V. K.

Gelet op het bestreden vonnis, op 4 december 1978, in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout;

Over beide middelen samen, afgeleid, het eerste, uit de schending van de artikelen 1 en 42 van het koninklijk besluit van 28 juni 1971 betreffende de te nemen veiligheidsmaat-

regelen bij de oprichting en bij de exploitatie van installaties voor gasdistributie door middel van leidingen,

doordat het vonnis, na vastgesteld te hebben dat de beschadigde aansluiting een huisaansluiting is gaande van de hoofdleiding naar het huis Veldstraat 19, een deel van de aansprakelijkheid voor de beschadiging op de eigenaar van de aansluiting legt om de aansluiting niet te hebben aangeduid op het aan de aannemer bezorgde plan, zulks op grond dat artikel 42 van het koninklijk besluit van 28 juni 1971, dat aan de gasverdelers het opmaken van plans van de leidingen oplegt, deze plans niet beperkt tot de hoofdleidingen,

terwijl de leidingen die luidens artikel 42-a op de plans moeten voorkomen de door artikel 1, 5^o gedefinieerde leidingen zijn maar niet de door artikel 1, 8^o gedefinieerde dienstleidingen die onder artikel 42-d vallen en waarvoor geen verplichting van vermelding op de plans bestaat;

het tweede, uit de schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 42 van het voormeld koninklijk besluit van 28 juni 1971,

doordat het vonnis, na vastgesteld te hebben dat verweerster nagelaten heeft bij de bewoners van de woning naar het bestaan en de ligging van de aansluitingen te informeren of peilingen uit te voeren om deze ligging vast te stellen, desondanks een deel van de aansprakelijkheid voor de beschadiging op de eigenaar van de aansluiting legt, zulks op de grond dat niet redelijk kan worden volgehouden dat eiseres in de volstreekte onmogelijkheid verkeert de huisaansluitingen in plan te brengen,

terwijl, eerste onderdeel, de verplichtingen van eiseres bepaald worden door artikel 42 van het koninklijk besluit van 28 juni 1971 en aan eiseres niet kan worden verweten iets nagelaten te hebben wat haar door deze bepaling niet wordt opgelegd;

tweede onderdeel, deze overweging, indien zij een nalatigheid aan eiseres verwijt, geenszins vaststelt dat deze nalatigheid de beschadiging tot gevolg zou hebben gehad indien verweerster niet de onrechtmatige en zelfstandige beslissing had genomen geen peilingen uit te voeren, zodat het vereiste van oorzakelijk verband tussen de aan eiseres verweten fout en de schade niet werd vastgesteld;

Wat het eerste middel en het eerste onderdeel van het tweede middel betreft:

Overwegende dat artikel 1 van het koninklijk besluit van 28 juni 1971 betreffende de te nemen veiligheidsmaatregelen bij de oprichting en bij de exploitatie van installaties voor gasdistributie door middel van leidingen, onder het opschrift «Terminologie», voor de toepassing van het besluit, de omschrijving geeft van verscheidene termen en, onder meer, respectievelijk, onder 5^o en 8^o, van de termen «leidingen» en «dienstleiding»;

Dat uit die omschrijving een duidelijk verschil blijkt te bestaan tussen de betekenissen van beide woorden; dat het onderscheid ook blijkt uit de met die woorden overeenstemmende Franse termen «canalisations» en «branchement»; dat indien «dienstleiding» wordt omschreven als «de leiding en toebehoren welke de aansluiting tussen de gasmeter en de gasdistributieleiding uitmaken», het woord «branchement» luidens het besluit betekent «la tuyauterie et les accessoires constituant le raccordement à la canalisation de distribution du gaz en amont du compteur»;

Overwegende dat artikel 42 van voormeld besluit respectievelijk onder a) en d) de verplichtingen van de gasverdelers bepaalt wat, enerzijds, de «leidingen» en, an-

derzijds de «dienstleidingen» betreft;

Dat onder a) wordt bepaald: «de gasverdelers stelt de plans op die met de uitgevoerde leidingen overeenkomen en houdt ze tijdens de duur van de exploitatie bij»;

Dat onder d) wordt voorgeschreven: «de gasverdelers stelt de nodige gegevens op om de dienstleidingen te kunnen weervinden»;

Overwegende dat het vonnis oordeelt dat «artikel 42 van het koninklijk besluit van 28 juni 1971, dat aan de gasverdelers het opmaken van plans van de leidingen oplegt, deze plans niet beperkt tot de hoofdleidingen»;

Dat, door te oordelen dat de plans, krachtens vermeld artikel 42, ook de dienstleidingen moeten aanduiden, het vonnis de in het eerste middel aangehaalde wetsbepalingen schendt;

Overwegende dat, nu artikel 42 duidelijk de verplichtingen van de gasverdelers bepaalt in verband met de «leidingen» en de «dienstleidingen», de rechter niet wettelijk kon beslissen dat de gasverdelers een fout pleegt om de enkele reden dat de «dienstleidingen» niet op de plans worden aangeduid;

Dat het eerste middel en het eerste onderdeel van het tweede middel gegrond zijn;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 14 FEBRUARI 1979

Voorzitter: de h. Blockx

Raadsheren: de hh. Spaas en Van Nuffel

Advocaten: mrs. Landuyt en De Maeyer loco Lauwers

Hoger beroep — Termijn — Exploot van betekening — Gekozen woonplaats.

De foutieve aanduiding van de werkelijke woonplaats van de partij op wier verzoek het exploit van betekening van een vonnis wordt betekend, kan in beginsel de rechtmatige belangen van de andere partij om tijdig hoger beroep in te stellen niet schaden, indien deze de betekening van de akte van hoger beroep normaal en tijdig had kunnen laten verrichten aan de gekozen woonplaats ter studie van de gerechtsdeurwaarder die met de betekening van het vonnis belast was.

J. t/ S.

Gezien de gelijkvormige uitgifte van het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 26 mei 1966, bij verstek tegen appellant gewezen, betekend bij akte van gerechtsdeurwaarder van 20 september 1966, alsmede het gelijkvormig afschrift van het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 10 januari 1972, bij verstek op verzet van appellant gewezen, betekend bij akte van gerechtsdeurwaarder van 3 maart 1972;

Overwegende dat uit de voorgelegde stukken blijkt dat appellant hoger beroep heeft ingesteld bij akte van gerechtsdeurwaarder die aan geïntimeerde werd betekend op 5 april 1972, d.i. de dag volgend op die waarop de vervalltermijn om hoger beroep in te stellen was bereikt; dat appellant in dat verband evenwel stelt dat de termijnen om

hoger beroep in te stellen geen aanvang konden nemen omdat de akte van betekening van het vonnis van 10 januari 1972 nietig is wegens de onjuistheid van de door artikel 43, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek op straffe van nietigheid van het exploit voorgeschreven vermelding van de woonplaats van de persoon op wiens verzoek het exploit wordt betekend;

Overwegende dat uit het onderzoek van de akte van betekening van gerechtsdeurwaarder Briers van 3 maart 1972 blijkt dat de betekening van het vonnis bij verstek op verzet van 10 januari 1972, op verzoek van geïntimeerde aan appellant gebeurde; dat het exploit als woonplaats van geïntimeerde aanduidt «Antwerpen, X.-straat 1», doch tevens ook haar keuze van woonplaats ten kantore van de gerechtsdeurwaarder die zij met de betekening had belast; dat enkel het adres van geïntimeerde fout blijkt te zijn daar zij tijdens het geding verhuisd was van de X.-straat 1 naar de Y.-straat 13, alwaar zij luidens de gegevens van de bevolkingsregisters ingeschreven was op de dag van de betekening; dat ter zake niet blijkt en trouwens ook niet beweerd wordt dat de woonplaats van de gerechtsdeurwaarder, waar keuze van woonplaats werd gedaan, foutief zou zijn, noch dat de gerechtsdeurwaarder op de vervaldag van het hoger beroep overleden was of zijn bedrijf had beëindigd;

Overwegende dat uit de voorgaande feitelijke gegevens dient te worden afgeleid dat, hoewel de aanduiding van de werkelijke woonplaats van geïntimeerde in het exploit van betekening van 3 maart 1972 fout was, appellant desniettemin niet verhinderd werd om op de vervaldag van de beroepstermijnen regelmatig hoger beroep te doen betekenen aan de gekozen woonplaats van geïntimeerde; dat aldus de onjuistheid van de aanduiding van de werkelijke woonplaats van geïntimeerde het rechtmatig belang om tijdig beroep in te stellen niet heeft geschaad, aangezien er ter zake geen bewezen onoverkomelijke misleiding heeft plaatsgehad, appellant steeds de mogelijkheid hebbende om het exploit waarbij hoger beroep werd aangetekend, te betekenen aan de gekozen woonplaats van geïntimeerde, die appellant kende en moest kennen ingevolge de betekening van het bestreden vonnis; dat in dat verband trouwens dient te worden opgemerkt dat reeds in eerste aanleg appellant het exploit van verzet tegen het vonnis van 26 mei 1966 aan de gekozen woonplaats van geïntimeerde liet betekenen, hetgeen nogmaals benadrukt dat hij deze betekeningwijze ook tijdig had kunnen aanwenden om op de vervaldag van de termijn van hoger beroep zijn beroep in te stellen;

Overwegende dat, nu ter zake geen betwisting bestaat dat de door appellant ingeroepen nietigheid van de betekening van het bestreden vonnis onder toepassing valt van artikel 861 van het Gerechtelijk Wetboek, appellant gehouden is aan te tonen dat de door hem ingeroepen onregelmatigheid zijn belangen heeft geschaad; dat zoals boven gezegd ter zake niet aangetoond is dat de foutieve aanduiding van de werkelijke woonplaats van geïntimeerde de rechtmatige belangen van appellant om tijdig hoger beroep in te stellen heeft kunnen schaden, aangezien hij deze betekening normaal en tijdig had kunnen laten verrichten aan de gekozen woonplaats van geïntimeerde; dat ter zake geen redenen voorhanden waren om verdere inlichtingen in te winnen op de dienst van de bevolking om de juiste woonplaats van geïntimeerde op de dag van de betekening te kennen, daar het volstond de betekening te doen aan gerechtsdeurwaarder Briers, bij wie geïntimeerde keuze

van woonplaats had gedaan; dat de eigen onachtzaamheid van appellante, die nagelaten heeft de akte van betekening van het bestreden vonnis nauwkeurig te lezen, de oorzaak is geweest van het feit dat appellante de betekening niet heeft gedaan op de vervaldag van de termijn om hoger beroep in te stellen;

Overwegende dat de termijn om een rechtsmiddel, zoals hoger beroep, aan te wenden een termijn is, die op straffe van verval en/of nietigheid is voorgeschreven en onder toepassing valt van de nietigheden waarvan sprake is in artikel 862, § 1, 1^o, van het Gerechtelijk Wetboek; dat luidens artikel 862, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek dit verval en/of nietigheid van ambtswege opgeworpen dient te worden, al heeft de wederpartij dat middel niet aangewend; dat derhalve het zonder rechtsbelang blijft verder te onderzoeken welke toedracht moet worden gegeven aan de conclusie van geïntimeerde waarin enerzijds in de motieven de laattijdigheid van het hoger beroep wordt opgeworpen, terwijl anderzijds het beschikkend gedeelte van deze conclusie stelt dat het hoger beroep ontvankelijk is; dat het hof ter zake het middel van laattijdigheid van het hoger beroep van ambtswege laat gelden;

Overwegende dat ter zake het laattijdig instellen van hoger beroep geen middel van overmacht wordt opgeworpen noch bemerkt; dat de beweerdde misleiding van appellante ingevolge de onjuiste aanduiding van de werkelijke woonplaats van geïntimeerde hem niet onoverkomelijk kon verhinderen tijdig beroep in te stellen;

Overwegende dat ten slotte geen uitgebreid betoog gevegd wordt om vast te stellen dat «het voor zoveel als nodig ingestelde hoger beroep» tegen het vonnis van 26 mei 1966 eveneens laattijdig is; dat dit laatste vonnis immers aan appellante op 20 september 1966 werd betekend zodat het hoger beroep ingesteld bij exploit van 5 april 1972 in ieder geval laattijdig is;

Overwegende dat, gezien de laattijdigheid van het hoger beroep, het incidenteel beroep van geïntimeerde niet toelaatbaar is;

(...)

NOOT—Met betrekking tot de draagwijdte van de keuze van woonplaats: Cass., 10 december 1971, *Arr.Cass.*, 1972, 361 met noot E.K.; *R.W.*, 1971-72, 1742 met noot W. Melis en W. Brône.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 14 MAART 1979

Voorzitter: de h. Blockx

Raadsheren: de hh. Spaas en Van Nuffel

Advocaten: mrs. Claesen loco Franck, Wijffels en Sainderichin loco Gunzburg

Betekening en kennisgeving — Woonplaats of verblijfplaats in het buitenland — Afgifte aan de postdienst — Termijnen — Spanje.

Ingevolge artikel 40 Ger. W. en art. 6 van het Haagse Verdrag van 1 maart 1954 betreffende de burgerlijke rechtsvordering van 1 maart 1954 is de betekening door

afgifte van de akte aan de postdienst rechtsgeldig ten aanzien van wie in Spanje zijn woon- of verblijfplaats heeft.

S.A. T. t/ English and American I.C. e.a.

Aangezien appellante en de tweede geïntimeerde, zoals voor de eerste rechter, de verjaring van de oorspronkelijke eis invoeren, daar volgens hen de inleidende dagvaarding slechts betekend werd, door de afgifte aan persoon, op 8 juli 1971;

Aangezien het schip «Mariangeles» te Antwerpen kwam op 6 maart 1970; dat de verjaringstermijn, die normaal verliep op 6 maart 1971, ten opzichte van appellante verlengd werd tot 6 juni 1971;

Aangezien artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de betekening van gerechtelijke akten aan hen, die in België geen gekende woonplaats, verblijfplaats of gekozen woonplaats hebben, gebeurt door het versturen, door de deurwaarder, van een ter post aangetekende brief, inhoudende afschrift van de akte, aan hun woonplaats of hun verblijfplaats, en met de luchtpost indien de plaats van bestemming niet in een aangrenzend land ligt, en dat de betekening wordt geacht te zijn verricht door de afgifte van de akte aan de postdienst;

Aangezien weliswaar hetzelfde artikel daaraan toevoegt dat deze werkwijze geschiedt «onverminderd enige andere wijze van toezending overeengekomen tussen België en het land waar zij hun woon- of verblijfplaats hebben»;

Aangezien tussen België en Spanje geen bijzondere overeenkomst gesloten is maar Spanje, op 28 juni 1961 toetreden is tot het internationaal verdrag betreffende de burgerlijke rechtsvordering gesloten te 's-Gravenhage op 1 maart 1954, in België goedgekeurd door de wet van 28 maart 1958;

Aangezien dit verdrag de betekening langs diplomatieke weg als regel stelt in zijn artikel 1; dat artikel 6 nochtans bepaalt dat door de bepalingen van de voorgaande artikelen geen inbreuk gemaakt wordt op: 1^o de bevoegdheid om stukken rechtstreeks over de post toe te zenden aan de in het buitenland zich bevindende belanghebbenden; 2^o ...; 3^o ..., eraan toevoegend dat de bedoelde bevoegdheid alleen bestaat indien overeenkomsten tussen de betrokken Staten gesloten dit veroorloven, of indien, bij gebreke van zodanige overeenkomsten, de Staat, op wiens grondgebied de mededeling moet geschieden zich daartegen niet verzet;

Aangezien, nu er geen overeenkomst tussen de twee Staten gesloten werd, alleen het tweede geval in aanmerking komt;

Aangezien ten onrechte appellante beweert dat artikel 300 van het Spaans Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging zich verzet tegen de betekening per post;

Aangezien zoals artikel 300, voorgelegd in eensluidende vertaling, het uitdrukt: wanneer in een vreemd land een dagvaarding of een andere gerechtelijke stap moet uitgevoerd worden, de rogatoire commissies langs diplomatieke weg, of langs de weg en op de wijze vastgesteld in de verdragen zullen worden bezorgd en bij gebreke aan deze, op de wijze bepaald door de algemene beschikkingen van de regering;

Aangezien hieruit niet kan worden afgeleid dat de Spaanse wetgeving — die de kennisgeving per post niet citeert — zich verzet tegen deze wijze van betekening;

Aangezien in ieder geval bij de bekrachtiging van het verdrag door Spanje geen voorbehoud gemaakt werd omtrent de toepassing van een of ander onderdeel van artikel 6, zoals bijvoorbeeld Turkije, dat zich uitdrukkelijk verzet tegen de methodes van betekening opgesomd in artikel 6;

Aangezien in die omstandigheden aangenomen moet worden dat de wijzen van betekening van artikel 6 van het verdrag geldig zijn, benevens die, bedoeld door artikel 1;

Aangezien de bepalingen van artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek, passend in het kader van artikel 6 van het verdrag van 1 maart 1954 van kracht zijn, en de datum van de betekening moet worden gesteld op deze van de afgifte aan de post, te weten 4 juni 1971; dat op dat ogenblik de verjaring nog niet was ingetreden ten opzichte van appellante;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPEL

1e KAMER — 26 SEPTEMBER 1979

Voorzitter : de h. Grillet

Rechters : de hh. Porta en Deseure

Advocaten : mrs. Delobel, Sedeyn en Decramer

1. Handelshuur — Aanvraag tot hernieuwing — a) Kennisgeving van andersluidende voorwaarden — Verzuim van huurder zich binnen de dertig dagen na het proces-verbaal van niet-verzoening tot de rechter te wenden — b) Kennisgeving alleen aan de echtgenoot — Artikel 215, § 2, B.W. — 2. Toeval en overmacht — Dagvaarding te laat betekend.

1. a) *Uit de samenlezing van de artt. 18 en 30 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten volgt dat bij niet-naleving van de vervalt termijn van dertig dagen na het proces-verbaal van niet-verzoening, de huurder vervallen is van het recht op huurhernieuwing.*

b) *Art. 215, § 2, B.W. bepaalt weliswaar in het tweede lid dat de opzeggingen, kennisgevingen en exploten betreffende de huurovereenkomsten bedoeld in het eerste lid, moeten worden gezonden of betekend aan elk der echtgenoten afzonderlijk of uitgaan van beide echtgenoten gezamenlijk, maar luidens het laatste lid van dit artikel zijn de bepalingen van die paragraaf niet van toepassing op de handelshuurovereenkomsten, noch op de pachtcontracten.*

2. *Hoewel door sommigen wordt aanvaard dat de fout, vergissing of onachtzaamheid van de gerechtsdeurwaarder moet worden beschouwd als een geval van overmacht voor de rechtsonderhorige die een beroep heeft moeten doen op zijn tussenkomst, blijft dan toch essentieel dat de belanghebbende zelf geen enkele schuld heeft aan de foutieve of onregelmatige handelwijze van de ministeriële ambtenaar.*

H. e.a. t/ V. en F.

I. Retroacta

Appellanten zijn onverdeelde medeëigenaars van een handelshuis gelegen te (...).

Bij akte verleden voor notaris V. op 2 november 1961 gaven zij dat eigendom in huur aan eerste geïntimeerde

voor een termijn van 18 jaar, ingaand op 1 oktober 1961 en eindigend op 1 oktober 1979.

Eerste geïntimeerde, die ondertussen huwde, heeft samen met zijn echtgenote, tweede geïntimeerde, bij aangetekende brieven gericht aan ieder der appellanten afzonderlijk op 22 mei 1978 de huurhernieuwing aangevraagd op dezelfde voorwaarden als die van de oorspronkelijke huurovereenkomst, met als enige wijziging het aanbod van een maandelijks huurprijs van 4.000 fr.

Appellanten hebben elk, bij aangetekende brieven van 18 augustus 1978, ingestemd met de huurhernieuwing, op de volgende andere voorwaarden : maandelijks huurprijs van 6.500 fr., gekoppeld aan de index en lasten (onroerende voorheffing en premie brandverzekering) volledig te dragen door de huurders. Deze brieven waren gestuurd aan «de heer en/of mevrouw L. V.-V. ...».

Daar eerste en tweede geïntimeerde blijkbaar met deze andere voorwaarden niet akkoord konden gaan, lieten zij appellanten tot minnelijke schikking oproepen voor de vrederechter van het eerste kanton te Ieper. Op 8 september 1978 werd echter geen verzoening bereikt.

Eerste en tweede geïntimeerde gingen daarop over tot dagvaarding. Deze afzonderlijke dagvaardingen, betekend aan appellanten op 26 oktober 1978, bij exploten van gerechtsdeurwaarder G. F. te Ieper, beoogden te doen zeggen voor recht dat de huurhernieuwing aangevraagd bij aangetekend schrijven van 22 mei 1978 geldig en van waarde is voor een nieuwe termijn van 18 jaar onder dezelfde voorwaarden als die van de huurhernieuwingsaanvraag en verder onder dezelfde voorwaarden als beschreven in de oorspronkelijke huurovereenkomst van 2 november 1961, derhalve aan verzoekers — huidige eerste en tweede geïntimeerde — de gevraagde huurhernieuwing te doen toestaan... voor een nieuwe termijn van 18 jaar, ingaande op 1 november 1979, tegen de maandelijks huurprijs van 4.000 fr. ... en tevens de onroerende voorheffing en de premie brandverzekering ten laste te leggen elk de helft voor ieder der partijen en verder onder de voorwaarden van de akte verleden op 2 november 1961.

Gerechtsdeurwaarder G. F. zou vrijwillig tussengekomen zijn omdat appellanten zich beriepen op het verval van recht op huurhernieuwing wegens laattijdigheid der dagvaarding.

Bij vonnis van 22 februari 1979 heeft de kantonnale magistraat de vordering van oorspronkelijke eisers ontvankelijk en gegrond verklaard en de huurhernieuwing zoals door voormelden gevraagd bij hun aangetekende brieven van 22 mei 1978, goed, geldig en van waarde verklaard. Dientengevolge werd een nieuwe termijn van 9 jaar toegekend onder dezelfde voorwaarden als die beschreven in de akte van notaris V. van 2 november 1961, tegen een huurprijs van 4.000 fr. per maand. Gerechtsdeurwaarder G. F. werd buiten zaak gesteld.

II. Grieven

Appellanten voelen zich gegriefd door het bestreden vonnis voornamelijk omdat de eerste rechter geen rekening heeft gehouden met hun argument dat oorspronkelijke eisers niet hadden gedagvaard binnen de vervalt termijn gesteld in de artt. 18 en 30, laatste lid, van de wet op de handelshuurovereenkomsten, hetgeen volgens hen tot gevolg had dat de huurders vervallen waren van het recht op huurhernieuwing.

Overigens menen appellanten dat de eerste rechter ten onrechte heeft geoordeeld dat hun antwoord op de aanvraag tot huurhernieuwing zonder uitwerking moest blijven, omdat de aangetekende brieven niet aan ieder der oorspronkelijke eisers afzonderlijk werd toegezonden, wijl de eerste rechter hierbij verkeerdelijk steunt op art. 215, § 2, B.W.

III. Beoordeling

A) Verval van het recht op huurhernieuwing

Art. 18 van de wet op de handelshuur bepaalt: «Indien uit het in art. 14 bedoelde antwoord blijkt, dat de verhuurder de hernieuwing afhankelijk stelt van voorwaarden betreffende de huurprijs, de bijdrage in de lasten... en indien omtrent die voorwaarden onenigheid blijft bestaan, wendt de huurder zich tot de rechter binnen de dertig dagen na het antwoord van de verhuurder, op straffe van verval.»

Art. 30, laatste lid, van die wet zegt: «Het bovenbedoelde verzoekschrift — d.i. tot oproeping van de toekomstige verweerder tot minnelijke schikking — heeft dezelfde gevolgen, wat de door de wet gestelde termijnen betreft, als de dagvaarding, op voorwaarde dat deze wordt uitgebracht binnen dertig dagen na de dagtekening van het proces-verbaal waarbij wordt vastgesteld dat geen minnelijke schikking tot stand is gekomen.»

De sanctie bij niet-naleving van de vervalt termijn bedoeld in art. 18 van de wet op de handelshuur is dat de huurder vervallen is van het recht op huurhernieuwing (A.P.R., v^o Handelshuur, door A. Pauwels, nr. 293, blz. 134, en aldaar aangehaalde rechtsleer en rechtspraak; «Overzicht van rechtspraak (1969-1974), Bijzondere contracten», door J.H. Herbots en A.-M. Stubbe-Pauwels, in *T.P.R.*, 1975, 1033, nr. 17; Cass., 4 juni 1976, *R.W.*, 1976-77, 531).

In de onderhavige zaak is het duidelijk — en het wordt trouwens niet betwist — dat de termijn van dertig dagen die in acht diende te worden genomen door de huurders en dit volgt uit de samenlezing van de artikelen 18 en 30 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten niet in acht werd genomen: antwoord van de verhuurders op 18 augustus 1978; verzoek tot oproeping tot minnelijke schikking op 22 augustus 1978; verzoeningspoging op 8 september 1978; dagvaarding ten gronde betekend op 26 oktober 1978.

B) Antwoord van de verhuurders en art. 215, § 2, B.W.

De eerste rechter heeft in het bestreden vonnis geoordeeld dat het antwoord van oorspronkelijke verweerders zonder uitwerking moest blijven omdat dit antwoord slechts aan de man — eerste geïntimeerde — alleen werd betekend bij één enkele aangetekende brief. Hij baseerde zijn stelling op art. 215, § 2, B.W. en op een arrest van het Hof van Cassatie van 6 oktober 1978. Eerste en tweede geïntimeerde zijn ook thans nog dezelfde mening toegedaan.

Art. 215, § 2, B.W. bepaalt weliswaar in het tweede lid dat «de opzeggingen, kennisgevingen en exploten betreffende die huur — waarvan sprake in het eerste lid — moeten worden gezonden of betekend aan elk der echtgenoten afzonderlijk of uitgaan van beide echtgenoten gezamenlijk», doch het laatste lid van het artikel bepaalt dat «de bepalingen van deze paragraaf niet van toepassing zijn op de handelshuurovereenkomsten, noch op de pachtcontracten» (zie G. Baeteman, «Het primair huwelijks-

stelsel», *T.P.R.*, 1978, nr. 96/2, blz. 242).

Het geciteerde cassatiearrest van 6 oktober 1978 betreft klaarblijkelijk eveneens een geval van gewone huishuur en is bij de beoordeling van de onderhavige zaak niet ter zake dienend, nu niet betwist wordt dat het in casu gaat om een handelshuurovereenkomst.

Het komt de rechtbank derhalve voor dat het antwoord van appellanten bij aangetekende brief, dd. 18 augustus 1978, gericht aan de heer en/of mevrouw L. V. regelmatig en geldig voorkomt, wijl het overigens in overeenstemming met art. 14 van de wet op de handelshuurovereenkomsten werd gegeven. Eerste en tweede geïntimeerde bewijzen overigens niet dat tweede geïntimeerde de medehuurstster en medeexploitante is van de handelszaak die het voorwerp uitmaakt van de oorspronkelijke huurovereenkomst en van de aanvraag tot huurhernieuwing. Het huwelijk volstaat op zichzelf immers niet opdat beide echtgenoten als medehuursters-exploitanten van een handelszaak zouden kunnen worden beschouwd, dit in tegenstelling met de consequenties die art. 215, § 2, B.W. heeft inzake gewone huishuur, waar — indien het om de voornaamste gezinswoning van de echtgenoten gaat — naast de contractuele huurder een wettelijke huurder wordt opgedrongen aan de eigenaar (G. Baeteman, *op. cit.*, nr. 94/2, blz. 239).

C) Overmacht en lastgeving — Vrijwillige tussenkomst van gerechtsdeurwaarder G. F.

Eerste en tweede geïntimeerde beroepen zich verder op overmacht: zij zouden tijdig aan de gerechtsdeurwaarder G. F. formele instructies gegeven hebben om te dagvaarden. Nu de gerechtsdeurwaarder de dagvaarding slechts betekende op 26 oktober 1978, d.i., na verstrijken van de termijn van 30 dagen na het proces-verbaal van niet-verzoening, de dato 8 september 1978, zou dit voor hen een geval van overmacht uitmaken, daar zulks gebeurde buiten en tegen hun wil in.

In rande dient hier te worden gewezen op de onbegrijpelijke en zeer onregelmatige gang van zaken die lopende het geding voor de eerste rechter gebeurde, waarbij een zogenoemde «vrijwillige tussenkomst» van gerechtsdeurwaarder G. F. werkelijk «uit de lucht is gevallen».

Bij het lezen van het vonnis a quo zouden oorspronkelijke eisers de gerechtsdeurwaarder opgeroepen hebben in tussenkomst «om reden dat deze laatsttijdig heeft gedagvaard en een beroepsfout heeft begaan waarvoor hij verantwoordelijkheid dient af te dragen».

Het ging dus klaarblijkelijk om een «gedwongen tussenkomst», die krachtens art. 813, lid 2, bij dagvaarding diende te geschieden, daar gerechtsdeurwaarder F. geen partij was in het geding. Van een dergelijke dagvaarding is er geen spoor en er mag worden aangenomen dat er nooit een dagvaarding is geweest.

Zelfs indien het toen om een «vrijwillige tussenkomst» van de gerechtsdeurwaarder ging «tot bescherming van zijn belangen» diende deze te geschieden conform art. 813, lid 1, Ger. W. bij verzoekschrift. Tevergeefs speurt men in het dossier naar een dergelijk verzoekschrift.

Deze tussenkomst van gerechtsdeurwaarder F. in het geding voor de eerste rechter dient aldus voor niet bestaande gehouden te worden en de eerste rechter — die overeenkomstig art. 811 Ger. W. niet ambtshalve kan bevelen dat een derde in het geding wordt betrokken — heeft dus ten onrechte gemeend de «vrijwillig tussenkomende partij F.» buiten zaak te moeten stellen.

In hoger beroep heeft gerechtsdeurwaarder G. F. een verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst neergelegd ter griffie van deze rechtbank op 12 september 1979. Daar het om een tussenkomst tot bescherming van belang gaat is deze, hoewel geschied voor het eerst in graad van beroep, toegelaten (art. 812, lid 2, Ger. W.).

Eerste en tweede geïntimeerde leggen een nota voor van gerechtsdeurwaarder G. F. met vermelding van een bedrag van 2.095 fr. en een kopie van overschrijving van dat bedrag via de Kredietbank op rekening van die gerechtsdeurwaarder, de dato 18 september 1978. Steunende op deze stukken stellen zij dat, aangezien de dagvaardingskosten aan de gerechtsdeurwaarder reeds vereffend waren op vermelde datum, zij het bewijs leveren dat de gerechtsdeurwaarder tijdig opdracht kreeg om tijdig te dagvaarden en dat derhalve de fout, de vergissing of de onachtzaamheid van deze ministeriële ambtenaar voor hen een geval van overmacht uitmaakt waardoor de ontheffing van het verval van recht op huurhernieuwing gerechtvaardigd is.

Hoewel bepaalde rechtspraak inderdaad heeft aanvaard dat de fout, vergissing of onachtzaamheid van de gerechtsdeurwaarder moet worden beschouwd als een geval van overmacht voor de rechtsonderhorige die een beroep heeft moeten doen op zijn tussenkomst, blijft evenwel essentieel dat de belanghebbende zelf geen enkele schuld heeft aan de foutieve of onregelmatige handelwijze van de ministeriële ambtenaar (A. Vandeplas in noot onder Corr. Oudenaarde, 1 april 1977, R.W., 1978-79, 1514).

Ter zake blijven eerste en tweede geïntimeerde in gebreke te bewijzen dat zij aan gerechtsdeurwaarder G.F. uitdrukkelijk opdracht hebben gegeven binnen de vervaltermijn te dagvaarden en dat hen zelf geen enkele schuld treft bij de laattijdige betekening. Het blijkt integendeel dat zij de gerechtsdeurwaarder verzocht hebben nog niet tot betekening over te gaan daar zij eerst contact zouden opnemen met hun beroepsvereniging van wie zij meenden gratis rechtsbijstand te kunnen krijgen. De raadsman van de vereniging zou zich dan in verbinding stellen met de gerechtsdeurwaarder, die niets meer van de zaak vernam totdat belanghebbenden slechts op 26 oktober 1978 met de gerechtsdeurwaarder opnieuw in contact kwamen met definitieve opdracht de dagvaarding te betekenen.

Bovendien hadden eerste en tweede geïntimeerde, zo zij vaststelden dat zij nog geen afschrift der dagvaarding hadden ontvangen tegen 8 oktober, de zaak aan de gerechtsdeurwaarder kunnen herinneren, hetgeen zij blijkbaar niet hebben gedaan, minstens brengen zij daarvan het bewijs niet voor.

Overmacht kan ter zake niet worden aanvaard.

De rechtsverhouding tussen eerste en tweede geïntimeerde en de gerechtsdeurwaarder is anderzijds volledig vreemd aan appellanten en de door eerstgenoemden aangevoerde stelling dat de gerechtsdeurwaarder buiten het kader van zijn mandaat zou hebben gehandeld is als afzonderlijk verweermiddel irrelevant. Het komt de rechtbank voor dat men hier terugvalt op de theorie van de overmacht.

Om die redenen, de rechtbank,

Verklaart het ingestelde hoger beroep ontvankelijk en gegrond ;

Doet derhalve het bestreden vonnis teniet en, opnieuw wijzend, verklaart de oorspronkelijke vordering ingesteld door eerste en tweede geïntimeerde niet toelaatbaar, zegt

dat zij vervallen zijn van hun recht op huurhernieuwing, veroordeelt eerste en tweede geïntimeerde tot de kosten van beide instanties ;

Verklaart het verzoek tot vrijwillige tussenkomst van gerechtsdeurwaarder G. F., ontvankelijk en gegrond in volgende mate : verklaart dit vonnis bindend voor de vrijwillig tussenkomende partij ; zegt dat de vrijwillige tussenkomende partij zelf de kosten van vrijwillige tussenkomst dient te dragen.

NOOT—1. Betreffende de sanctie van het verval van het recht op huurhernieuwing bij de kennisgeving van andersluidende voorwaarden, zie : A. Pauwels, *Handelshuur*, A.P.R., nr. 293 ; Cass., 4 juni 1976, R.W., 1976-77, 531, met noot.

2. Over de verantwoordelijkheid van de gerechtsdeurwaarder bij te late dagvaarding zie men A. Vandeplas, «Over de beroepsfout van de gerechtsdeurwaarder», noot bij Corr. Oudenaarde, 1 april 1977, R.W., 1978-79, 1513.

VASTE COMMISSIE VOOR TAALTOEZICHT

Verenigde afdelingen — 24 APRIL 1980

Voorzitter: de h. Fleerackers

Taalgebruik in bestuurszaken — Bijzonder Tijdelijk Kader — Aanwerving van tijdelijke arbeidskrachten — Taalwetgevingsaspect.

De betrekkingen waarin het ontwerp van Bijzonder Tijdelijk Kader voorziet, zijn van tijdelijke aard.

Art. 43 van de gec. wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken bepaalt dat alle betrekkingen in de centrale en uitvoeringsdiensten verdeeld moeten worden over taalkaders.

Die regel geldt ook voor de tijdelijke betrekkingen. Deze moeten worden toebedeeld aan Nederlandstaligen en Franstaligen met eerbiediging van de geest van de gec. wetten, d.w.z. dat beide gemeenschappen op evenwaardige wijze moeten deelnemen aan deze extra-taken.

Gelet op de klacht die op 5 september 1979 bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (V.C.T.) werd ingediend tegen de minister van Sociale Voorzorg wegens het feit dat het aantal in het Bijzonder Tijdelijk Kader (B.T.K.) aangeworven personen ernstig ontwricht zou zijn ten voordele van de Franstaligen ;

Gelet op de artikelen 60, § 1, en 61, §§ 5 en 6, van de op 18 juli 1966 samengeschatte wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken (S.W.T.) ;

Overwegende dat uit de op 8 november 1979 door de minister van Sociale Voorzorg medegedeelde inlichtingen blijkt dat bij het departement op 10 oktober 1979 nog waren tewerkgesteld in het B.T.K.: 2 Nederlandstaligen en 7 Franstaligen in niveau 1, 1 Nederlandstalige en 1 Franstalige in niveau 2 en 2 Franstaligen in niveau 3 ; dat B.T.K.'ers aangeworven worden om een welbepaald studiewerk te verrichten ; dat de voorziene betrekkingen van tijdelijke aard zijn en de werkzaamheden in geen geval behoren tot de gewone taken van de werkgever ; dat nergens bepaald wordt dat, gelet op de taalrol van de werkzoe-

kenden, de plaatsingsbureaus van de R.V.A. ertoe gehouden zijn nauwkeurig omschreven regelen toe te passen; dat de taalrol waartoe de betrokkenen behoren zelfs niet wordt bepaald;

Overwegende dat administratieve overheden, die werklozen wensen tewerk te stellen voor taken van collectief belang, door instelling van een tijdelijk kader, kunnen beschikken over arbeidskrachten wier bezoldiging en sociale lasten volledig worden gedragen door het departement van Tewerkstelling en Arbeid; dat die tewerkstelling beperkt is in de tijd en enkel geldt voor welbepaalde taken (cf. Programma ter bestrijding van de werkloosheid, 26 oktober 1977, B.S., van 1 november 1977);

Overwegende dat, vooraleer een B.T.K. mag worden opgericht, de vacante betrekkingen moeten ingenomen zijn of de daartoe voorziene procedure moet aangevat zijn; dat er geen wervingen mogen gedaan worden vooraleer het vereist aantal stagiairs en werklozen tewerkgesteld is (cf. K.B. van 27 december 1977);

Overwegende dat de tewerkstelling van tijdelijke arbeidskrachten de diensten niet mag ontslaan van de toepassing van de S.W.T.;

Overwegende dat de betrekkingen, waarin het ontwerp van B.T.K. voorziet, van tijdelijke aard zijn; dat artikel 43 van de S.W.T. bepaalt dat alle betrekkingen in de centrale en uitvoeringsdiensten moeten verdeeld worden over taalkaders; dat deze regel ook geldt voor de tijdelijke betrekkingen; dat de tijdelijke betrekkingen moeten voorbehouden worden aan Nederlandstaligen en Franstaligen met eerbiediging van de geest der S.W.T., met name, dat beide gemeenschappen op evenwaardige wijze moeten deelnemen aan deze extra-taken;

Beslist om die redenen, met éénparigheid van stemmen, als volgt te adviseren:

Artikel 1. — De klacht is ontvankelijk en gegrond. Bij de aanwerving van tijdelijke arbeidskrachten in het raam van het Bijzonder Tijdelijk Kader dient men het aantal Nederlandstaligen en Franstaligen te bepalen in functie van de buitengewone opdracht die deze personen dienen te vervullen;

Artikel 2. — De bevoegde overheden, die de aanvraag om tewerkstelling goedkeuren, dienen het taalwetgevingsaspect in acht te nemen.

Artikel 3. — Dit advies zal worden gezonden aan de minister van Sociale Voorzorg en aan de klager. Overeenkomstig artikel 61, § 3, 2e lid, der S.W.T. wordt de minister verzocht de V.C.T. mede te delen welk gevolg eraan zal worden gegeven.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 22 mei 1980

Burgerlijke partij — Uitbreiding van eis in hoger beroep — Ongeval — Overlijden — Weduwe vordert in eerste aanleg vergoeding voor materiële schade onder aftrek van overlevingspensioen — In hoger beroep vordert zij het gehele bedrag.

Verweerster had voor de eerste rechter als vergoeding van haar materiële schade ten gevolge van het aan eiser te

wijten overlijden van haar man een bedrag van 1.349.406 fr. gevorderd. Dit bedrag had zij berekend door van het schadebedrag het gekapitaliseerde bedrag van het overlevingspensioen dat zij als weduwe ontving, af te trekken. De correctionele rechtbank wees haar uit dien hoofde een voorlopige vergoeding toe en stelde de uitspraak over de overige punten van de vordering uit. Verweerster stelde tegen die beslissing hoger beroep in en vorderde een bedrag van 2.688.926 fr. Tot staving daarvan betoogde zij dat de aan de weduwe als overlevingspensioen toegekende rente niet diende te worden afgetrokken van het bedrag van haar materiële schade, op grond dat de toekenning van dit pensioen volledig los stond van het feit waarvoor eiser aansprakelijk was.

Het bestreden arrest (Hof Bergen, 10 januari 1980) beslist «dat (verweerster), door haar schade op een andere wijze te ramen, voor het hof geen nieuwe vordering instelt doch de voor de eerste rechter ingestelde vordering binnen de wettelijke grenzen uitbreidt». Het arrest zegt voorts dat het overlevingspensioen dat verweerster geniet ten gevolge van het overlijden van haar echtgenoot, niet dient te worden afgetrokken van het aan haar uit hoofde van die schade toegekende bedrag van 2.352.810 fr., aangezien «dit voordeel een afzonderlijke rechtsgrond heeft en niet strekt tot vergoeding van de door het doden veroorzaakte schade».

Het door eiser aangevoerde middel, waarin hij staande houdt dat het arrest de artt. 2, 807, 808 en 1042 Ger. W. schendt, zijn recht van verdediging miskent en hem het voordeel van de rechtspraak in twee instanties (art. 1050 Ger. W.) ontnemt, wordt op de volgende gronden verworpen:

«Overwegende dat uit het geheel van de bepalingen van de artikelen 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, 2, 807 en 1042 van het Gerechtelijk Wetboek blijkt, enerzijds, dat de burgerlijke partij de voor de strafrechter ingestelde vordering kan uitbreiden of wijzigen indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies berusten op een feit of akte in de akte van rechtsingang aangevoerd, mits de uitgebreide of gewijzigde vordering op het misdrijf blijft berusten, anderzijds, dat die uitbreiding of wijziging alsnog in hoger beroep kan geschieden;

«Overwegende dat, toen verweerster, zelfs voor de eerste maal voor de rechter in hoger beroep, vroeg het gekapitaliseerde bedrag van haar overlevingspensioen niet af te trekken van het schadebedrag en aldus hogere bedragen vorderde ter vergoeding van haar materiële schade, zij niet gesteund heeft op een ander feit dan dat hetwelk ten grondslag lag aan haar burgerlijke rechtsvordering, namelijk het door eiser gepleegde misdrijf dat de schade heeft veroorzaakt; dat zij dus het bedrag van haar oorspronkelijke vordering kon verhogen in een op tegenspraak genomen conclusie;

«Dat het hof van beroep, door die vorderingen toe te wijzen, derhalve artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek noch enige andere in het middel aangevoerde wetsbepaling noch de rechten van de verdediging heeft geschonden:

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter: de h. Legros—Raadsheer-rapporteur: de h. Sace—Advocaat-generaal: mevr. Liekendael—Advocaten: mrs. De Bruyn en Kirkpatrick—In de zaak: S. t/C.)

NOOT—Zie Cass., 10 oktober 1979, R.W., 1979-80, 1943.

Hof Brussel (6e Kamer), 19 december 1979

Hoven en rechtbanken — Verbod uitspraak te doen over niet gevorderde zaken — Onrechtmatige daad — Schade en schadeloosstelling — Interests — Niet gevraagd in de akte van rechtsingang, noch in conclusie — Niet van rechtswege toe te kennen.

Het hof bevestigt op de volgende gronden het vonnis van de eerste rechter:

«Overwegende dat appellante G. de eerste rechter ten grieve duidt haar niet de vergoedende of gerechtelijke interests te hebben toegekend;

«Overwegende nochtans dat appellante deze interests niet gevorderd heeft in haar verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst van 4 april 1974;

«Dat in de conclusies, genomen ingevolge en op basis van dit verzoekschrift, en voorafgaand aan het bestreden vonnis van 2 februari 1976, evenmin deze interests werden gevorderd;

«Overwegende dat gezegd verzoekschrift dan ook niet als ingebrekestelling ter zake kan worden beschouwd, daar in het verzoekschrift geen vordering tot toekenning van interests werd vermeld;

«Overwegende dat de tussen de raadslieden van partijen gevoerde niet confidentiële briefwisseling toelaat te oordelen dat er tussen hen geen akkoord tot stand kwam aangaande een minnelijke regeling betreffende de kwestieuze interests;

«Overwegende dat de vermelding onderaan bladzijde 2 van voormeld verzoekschrift 'bedragen te verhogen of te verminderen in de loop van het geding' niet als een vordering tot toekenning van interests kan worden beschouwd, daar deze vermelding enkel betrekking heeft op de hoofdbedragen en niet op de interests of accessoria;

Overwegende dat appellante weliswaar in haar conclusie van 2 maart 1978 genomen na voormeld vonnis van 2 februari 1976 en vóór het vonnis van 23 mei 1978 de toekenning van interests vroeg doch dat deze vraag niet kon worden ingewilligd door de eerste rechter;

«Overwegende dat inderdaad de artikelen 807, 808 en 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek het algemeen rechtsbeginsel huldigen, hetwelk verbiedt uitspraak te doen over niet gevorderde zaken (ultra petita) (Cass., 26 feb. 1975, Arr. Cass., 1975, 734; 17 april 1975, Arr. Cass., 1975, 913);

«Overwegende dat de hoven en rechtbanken ambtshalve niet meer mogen toekennen dan wat gevorderd werd in de akte die het geding inleidt en de toestand van de verzekeraar niet mogen verzwaren, noch van rechtswege interests toekennen (Cass., 13 okt. 1966, R. W., 1966-67, 1423; 13 april 1972, Pas., 1972, I, 744; F. Rigaux, «L'objet et la cause en droit jud. priv.», R.C.J.B., 1973, 246);

«Overwegende dat een nieuwe vordering niet voor de eerste maal in hoger beroep mag worden ingesteld, daar deze aan de tegenpartij een graad van aanleg zou ontnemen (Cass., 8 nov. 1974, Arr. Cass., 1975, 319; Arbh. Luik, 14 maart 1975, Jur. Liège, 1975-76, 115);

Overwegende dat dientengevolge het principaal hoger beroep van appellante en beperkt tot toekenning, in hoger beroep, van in eerste aanleg niet gevorderde interests, als ongegrond dient te worden afgewezen.»

(Voorzitter: de h. Caron — Raadsheren: de hh. Verdoodt en Van Malderen — Advocaten: mrs. 't Kint loco

Van Vaerenbergh, Corteville loco De Winter en De Puydt — In de zaak: G. t/ N.V. G.)

Hof Brussel (5e Kamer), 15 februari 1980

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Dieren — Hoefslag van paard tijdens rijles — Bewaring van het paard bij de eigenaar.

Het hof bevestigt op de volgende gronden het dispositief van het bestreden vonnis (Rb. Brussel, 20 december 1976) dat de aansprakelijkheid van appellanten op basis van art. 1382 B.W. had aangenomen:

«Overwegende dat de vordering van tweede geïntimeerde, stoelend zowel op artikelen 1382 en 1383 als op artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, de vergoeding beoogt van de schade die hij opliep op 23 februari 1973, omstreeks 20,20 uur te Brussegem, in de manège toebehorend aan de p.v.b.a. Y. S., toen hij tijdens de afwikkeling van een door de rijleraar S. Y. gegeven rijles voor een twaalfstal ruiters, door een hoefslag van het door De V. M. bereden paard werd getroffen;

«Overwegende dat de omstandigheden van bewust ongeval aan de hand van het geseponeerd strafrechterlijk dossier op behoorlijke wijze in het aangevochten vonnis zijn samengevat, zodat het hof naar deze uiteenzetting verwijst;

«Overwegende dat de eerste rechter uit de concrete gegevens van het geval ten onrechte heeft besloten dat S. Y., aangestelde van de p.v.b.a. Y. S., aansprakelijk is op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek voor het aan L. overkomen ongeval; dat integendeel uit de elementen van de zaak blijkt dat de p.v.b.a. Y. S., als eigenares, op het ogenblik van het ongeval de paarden onder haar juridische bewaring gehouden heeft; dat de leerlingen-ruiters immers tijdens de rij oefening niet het volledig meesterschap, noch de niet ondergeschikte bevoegdheid van leiding en toezicht voor eigen rekening op hun paard hadden, aangezien de aangestelde van de p.v.b.a. Y. S., die aanwezig was, toezicht hield en besliste waar en hoe de paarden dienden te lopen en te galopperen; dat ten bewijze hiervan S. Y., toen hij zag dat een ruiter zijn evenwicht zou verliezen, 'halt' heeft geroepen, waardoor alle paarden stilhielden en het door De V. bereden paard en dat van Leo op gelijke hoogte komend het achteruitslaan van het paard van De V. gebeurde;

«Overwegende dat hieruit ten overvloede blijkt dat de eigenares van de paarden aan de materiële bewaarders het recht niet had overgedragen om hun paard te gebruiken in dezelfde mate als zij het zelf doet;

«Overwegende dat appellanten bovendien in gebreke blijven te bewijzen dat de berokkende schade een aan de gedraging van het paard vreemde oorzaak of aan de schuld van het slachtoffer of van een derde te wijten zou zijn;

«Overwegende dat in die omstandigheden, nu het causaal verband tussen de schade en het spontane optreden van het paard bewezen is en het gedrag van het dier zelf geen overmacht uitmaakt voor de bewaarder, het vermoeden juris et de jure van aansprakelijkheid, zoals dit volgt uit artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek ten laste van de p.v.b.a. Y. S. dient te worden aangenomen.»

(Voorzitter: de h. Vroomans — Raadsheren: de hh. Wauters en Wynant — Advocaten: mrs. Van den Neucker, Van Steenkiste loco Chomé, Moriau en de Vergnies — In de zaak: faillissement P.V.B.A. Y. t/ L. e.a.).

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 111/79 — Sa Caterpillar Overseas/ Belgische staat — (prejudiciële zaak) — 13 maart 1980 — *Douanewaarde* — *Interne ondernemingsprijs*

De rechtbank van eerste aanleg te Brussel heeft het Hof vragen gesteld over de uitlegging van verordening nr. 803/68 van de Raad inzake de douanewaarde van de goederen, en van verordening nr. 603/72 van de Commissie betreffende de voor de bepaling van de douanewaarde in aanmerking te nemen koper.

Deze vragen zijn gerezen in het kader van een door de vennootschap naar Zwitsers recht Caterpillar Overseas tegen de Belgische staat ingesteld beroep waarbij zij vorderde dat deze laatste zou worden veroordeeld tot terugbetaling van de douanerechten, die ten onrechte zouden zijn geheven bij de invoer van Caterpillar-machineonderdelen in het douanegebied van de EEG; verzoekster in het hoofdgeding had deze rechten om vervolging te voorkomen onder protest betaald. Het geding betreft de vraag over welke waarde de douanerechten moeten worden berekend, die op de door Caterpillar Overseas in de handel gebrachte onderdelen bij binnenkomst in de EEG moeten worden betaald.

Deze vennootschap, een in Zwitserland gevestigde dochtermaatschappij van de Caterpillar Tractor Company (USA), heeft een filiaal in België. Zij betoogt in wezen dat de douane langdurig — en terecht — heeft aangenomen dat de betrokken douanerechten moesten worden berekend over de prijzen die haar filiaal in België in het verkeer met de ondernemingen die haar de reserveonderdelen leverden, daadwerkelijk toepaste; deze onderdelen werden door tussenkomst van het filiaal besteld bij Caterpillar Tractor in de Verenigde Staten, bij andere dochterondernemingen van Caterpillar Tractor of bij met haar verbonden ondernemingen.

Daartegenover zou de Belgische douane stellen dat de douanewaarde van de reserveonderdelen op basis van een andere berekeningsgrondslag moet worden vastgesteld; zulks zou ten gevolge hebben dat de toegepaste prijs met 20 % zou stijgen.

Het begrip douanewaarde

De verwijzende rechtbank stelt drie vragen over de verhouding tussen de term «normale prijs», die volgens artikel 1 van verordening nr. 803/68 de douanewaarde voor in te voeren goederen is, en de term «betaalde of te betalen prijs», die ingevolge artikel 9 van deze verordening onder bepaalde voorwaarden als douanewaarde kan worden aanvaard.

Op grond van een onderzoek van de teksten verklaarde het Hof voor recht: Artikel 9 van verordening nr. 803/68 van de Raad van 27 juni 1968 inzake de douanewaarde van de goederen, bepalende dat, onder bepaalde voorwaarden

en behoudens bepaalde aanpassingen, de betaalde of te betalen prijs als douanewaarde kan worden aanvaard, geeft geen zelfstandige definitie van de douanewaarde of een die afwijkt van de normale prijs waarvan in artikel 1 van die verordening wordt gesproken.

Uitlegging van verordening nr. 603/72

De rechtbank verzoekt om enige opheldering over de berekening van de douanewaarde op basis van de betaalde of te betalen prijs. Hoe moet artikel 1 van verordening nr. 603/72 worden uitgelegd, volgens hetwelk de betaalde of te betalen prijs slechts als douanewaarde kan worden aanvaard indien die prijs is overeengekomen bij een verkoop aan een op het grondgebied van de Gemeenschap gevestigde koper.

Op grond daarvan wordt bepaald welke de status is van de in België gevestigde inrichting, wanneer men weet dat de moedermaatschappij is gevestigd in de Verenigde Staten en een dochtermaatschappij daarvan, een vennootschap naar Zwitsers recht, te Genève.

In zijn antwoord verklaarde het Hof voor recht:

Artikel 1 van verordening nr. 603/72 van de Commissie van 24 maart 1972 betreffende de voor de bepaling van de douanewaarde in aanmerking te nemen koper, moet aldus worden uitgelegd, dat een koper in het douanegebied van de Gemeenschap is gevestigd wanneer hij er een echte bedrijfszetel bezit. Een vennootschap die haar statutaire zetel buiten dat gebied heeft, voldoet aan dit vereiste wanneer zij in het douanegebied een inrichting heeft die activiteiten uitoefent die normaal door een zelfstandige onderneming worden uitgeoefend, en die over een eigen boekhouding beschikt welke de douane-instanties in staat stelt de noodzakelijke controles en verificaties te verrichten.

Uitlegging van artikel 9 van verordening nr. 803/68

De rechtbank vraagt in wezen onder welke voorwaarden de betaalde of te betalen prijs, waarover in artikel 9 wordt gesproken, op het moment waarop hij wordt overeengekomen, overeenstemt met de prijs die onder voorwaarden van vrije mededinging daadwerkelijk tot stand is gekomen tussen een koper en een verkoper die onafhankelijk van elkaar zijn.

Het Hof verklaarde voor recht:

De betaalde of te betalen prijs in de zin van artikel 9 van verordening nr. 803/68 stemt op het moment waarop hij wordt overeengekomen, slechts overeen met de onder voorwaarden van vrije mededinging verkregen prijs, indien hij niet wordt beïnvloed door commerciële, financiële of andere betrekkingen die tussen koper en verkoper zouden kunnen bestaan naast de betrekkingen die door de verkoop zelf zijn ontstaan. Om vast te stellen of van een dergelijke invloed sprake is, dient men na te gaan of de koper commercieel zelfstandig is ten opzichte van de verkoper en of de door hen overeengekomen prijs niet aanmerkelijk lager is dan de prijzen waartegen dezelfde of gelijksoortige goederen op hetzelfde tijdstip vrij worden verkocht aan een willekeurige koper die binnen het douanegebied van de Gemeenschap op hetzelfde commerciële niveau opereert.

De zogenaamde terugrekenmethode

De vragen zijn door de rechtbank gesteld voor het geval hij zou weigeren de douanewaarde van de Caterpillar-onderdelen te berekenen op basis van de betaalde of te betalen prijs. Zij betreffen het eventueel gebruiken van een

andere berekeningsmethode en in wezen wordt gevraagd of de douanewaarde kan worden bepaald op grond van de aan de distributeurs of andere afnemers berekende prijzen, met dien verstande dat deze prijzen kunnen variëren naar gelang van het commerciële niveau waarop de afnemers opereren.

Ten aanzien van dit laatste punt verklaarde het Hof voor recht:

Het is in overeenstemming met verordening nr. 803/68, de douanewaarde te berekenen op basis van de weder-verkoop prijs van de goederen die als zodanig worden door-verkocht, na aftrek van alle kosten door de koper-weder-verkoper voor zijn activiteiten binnen het douanegebied van de Gemeenschap gemaakt, en eventueel van een passende winstmarge.

Zaak 104/79 — Foglia/Novello (prejudiciële zaak — 11 maart 1980 — *Belastingstelsel likeurwijnen*)

Het hoofdgeding betreft de verzendkosten die verzoeker Foglia, wijnhandelaar te Italië, heeft moeten betalen om enkele door hem aan verweerster, mevrouw Novello, verkochte dozen Italiaanse likeurwijnen naar Menton in Frankrijk te verzenden.

Na bestudering van het dossier heeft het Hof kunnen vaststellen dat partijen in het hoofdgeding het Franse belastingstelsel voor likeurwijnen veroordeeld willen zien door middel van een procedure voor een Italiaanse rechter tussen twee particuliere partijen die het eens zijn over het te bereiken resultaat en die in hun overeenkomst een beding hebben opgenomen teneinde de Italiaanse rechter op dit punt een uitspraak te laten doen. Het kunstmatige karakter van deze constructie blijkt des te duidelijker uit het feit dat de door het Franse recht geboden rechtsmiddelen tegen het opleggen van de accijnzen, door de vervoeronderneming Danzas, die er toch alle belang bij had, niet zijn benut.

De aan het Hof bij artikel 177 toevertrouwde taak bestaat erin elke rechter in de Gemeenschap de uitleggingsgegevens met betrekking tot het gemeenschapsrecht te verschaffen die noodzakelijk zijn voor de oplossing van werkelijke geschillen die hem zijn voorgelegd. Bijgevolg verklaarde het Hof voor recht dat het niet bevoegd was een uitspraak te doen over de door de nationale rechter gestelde vragen.

Zaak 124/79 — J. A. van Walsum B.V./Produktschap voor Vee en Vlees (prejudiciële zaak) — 13 maart 1980 — *Verdeling van een communautair tariefcontingent*.

Het College van Beroep voor het Bedrijfsleven heeft een vraag gesteld over de uitlegging van artikel 3 van verordening nr. 3063/78 van de Raad betreffende de opening, de verdeling en de wijze van beheer van een communautair tariefcontingent voor bevroren rundvlees (1979).

Uit de stukken blijkt dat de Gemeenschap zich in het kader van het GATT heeft verplicht om een jaarlijks communautair contingent tegen een invoerrecht van 20% te openen voor de invoer van rundvlees afkomstig uit bij het GATT aangesloten derde landen.

Dit contingent wordt door de Gemeenschap ieder jaar over de Lid-Staten verdeeld, waarbij voor de Benelux-landen een subcontingent wordt vastgesteld dat door die landen onderling wordt verdeeld. Voor 1979 bedroeg het aan Nederland toekomende contingent 2756 ton.

Het Produktschap voor Vee en Vlees heeft een bepaalde sleutel vastgesteld voor de verdeling van het contingent onder de daarvoor in aanmerking komende ondernemers. Onder vleesimport voor de verdeling heeft het mede begrepen import die heeft plaatsgehad op grond van artikel 14 van verordening nr. 805/68 van de Raad, dat een gehele of gedeeltelijke schorsing voorziet van de heffing voor bevroren rundvlees, bestemd voor de verwerkende industrie ter vervaardiging van bepaalde conserven.

Verzoekster in het hoofdgeding voelde zich benadeeld door deze nieuwe berekeningswijze van het Produktschap.

Aangezien door deze nieuwe regeling een aanzienlijk deel van het contingent aan de verwerkende industrie wordt voorbehouden, zouden de mogelijkheden van andere importeurs/niet-fabrikanten om tegen het gereduceerd tarief te importeren, aanzienlijk worden verminderd.

Volgens het College van Beroep moet ernstig worden betwijfeld of het besluit verenigbaar is met het gemeenschapsrecht.

Het Hof besliste anders en verklaarde voor recht:

Met artikel 3, lid 1, van verordening nr. 3063/78 van de Raad van 18 december 1978 betreffende de opening, de verdeling en de wijze van beheer van een communautair tariefcontingent voor bevroren rundvlees van onderverdeling 02.01 A II b) van het gemeenschappelijk douanetarief (1979), zijn verenigbaar alle door een bevoegde nationale instantie vastgestelde wijzen van verdeling waarbij onder de in genoemde bepaling bedoelde «betrokkenen» worden begrepen de ondernemingen die vallen onder de regeling van artikel 14, lid 1, sub b), van verordening nr. 805/68 van de Raad, zoals gewijzigd bij verordening nr. 425/77, zelfs indien hieruit bij de verdeling van het betrokken contingent een overeenkomstige vermindering van het aandeel van de andere importeurs voortvloeit.

Zaak 38/79 — Firma Butter- und Eierzentrale Nordmark/Hauptzollamt Hamburg-Jonas (prejudiciële zaak) — 5 maart 1980 — *Monetaire compenserende bedragen, overmacht — Door schipbreuk verloren gegane boter*

Het Finanzgericht te Hamburg heeft een vraag gesteld over de uitlegging van artikel 11 van verordening nr. 1380/75 van de Commissie van 29.5.1975 houdende uitvoeringsbepalingen betreffende de monetaire compenserende bedragen.

De vraag is gesteld in het kader van een geschil tussen enerzijds een onderneming die vanuit de Bondsrepubliek Duitsland 18.160 kg boter had geëxporteerd die ten gevolge van een schipbreuk in de Noordzee niet op haar bestemming in het Verenigd Koninkrijk is aangekomen en anderzijds de Duitse douane die had geweigerd de exporterende onderneming de monetaire compenserende bedragen voor de invoer in het Verenigd Koninkrijk te betalen, omdat de onderneming niet het in voornoemde bepaling voorgeschreven bewijs zou hebben geleverd dat de douaneformaliteiten bij invoer waren vervuld. Daar de door de Britse koper te betalen en door de verzekering vergoede prijs was berekend op basis van het prijsniveau binnen het Verenigd Koninkrijk, had de exporterende onderneming een verlies geleden dat gelijk was aan de compenserende bedragen.

De nationale rechter vroeg het Hof zich uit te spreken over de volgende vraag:

Dient artikel 11, lid 2, van verordening (EEG) nr. 1380/75 van de Commissie van 29 mei 1975 naar analogie met artikel

6, lid 1, van verordening (EEG) nr. 192/75 van de Commissie van 17 januari 1975, in het geval de monetaire compensatie wordt betaald door de uitvoerende staat in plaats van door de invoerende staat, aldus te worden uitgelegd dat, wanneer de uit een Lid-Staat uitgevoerde produkten onderweg als gevolg van overmacht verloren zijn gegaan, de exporteur overeenkomstig artikel 2 a) van verordening (EEG) nr. 974/74 van de Raad van 12 mei 1971 recht heeft op dezelfde monetaire compenserende bedragen als die welke hem verschuldigd zouden zijn geweest, indien de produkten op hun bestemming waren aangekomen en de douaneformaliteiten bij invoer aldaar waren vervuld?

Verzoekster in het hoofdgeding beriep zich per analogie op vroegere rechtspraak, volgens welke het overmachtbeding is toegestaan bij uitvoerrestituties.

Het Hof stelt echter vast dat gezien de verschillen tussen het stelsel van restituties bij de uitvoer naar derde landen en het stelsel van monetaire compenserende bedragen, de analogische toepassing van een uitdrukkelijk voor restituties voorziene regel om verzoekster in het hoofdgeding schadeloos te stellen voor een verlies dat normaliter één van de handelsrisico's is dat de ondernemingen zelf moeten dragen — in casu door een gepaste verzekering te sluiten — niet noodzakelijk is.

In antwoord op de gestelde vraag verklaarde het Hof voor recht:

Artikel 11, lid 2, van verordening nr. 1380/75 van de Commissie van 29 mei 1975 houdende uitvoeringsbepalingen betreffende de monetaire compenserende bedragen, moet aldus worden uitgelegd, dat in het geval waarin de uit een Lid-Staat uitgevoerde waar tijdens het vervoer door overmacht verloren gaat, de exporteur geen recht heeft op dezelfde monetaire compenserende bedragen als hem verschuldigd zouden zijn geweest indien de waar op de plaats van bestemming was aangekomen en de douaneformaliteiten bij invoer waren vervuld.

BALIELEVEN

Congres van het Verbond van Belgische Advocaten te Sint-Niklaas

Het Verbond van Belgische Advocaten congresseerde te Sint-Niklaas op 27 september 1980 onder het voorzitterschap van mr. Victor Dewachter.

Zijn mandaat van Voorzitter werd onder applaus van de talrijke aanwezigen met een jaar verlengd.

In zijn inleidende toespraak — na de begroeting van de congresdeelnemers door de stafhouder van de Balie te Dendermonde — verantwoordde hij het thema van het congres: "Achterstand in Gerechtszaken — Vlotter procesverloop".

Mr. Jean Masseaux, deken van de Nationale Orde, had het over de werkzaamheden van de Nationale Orde gedurende het voorbije jaar en de onrust die aan de balie heerst.

Minister van Justitie Herman Vander Poorten wees op het belang van het doorzichtiger en eenvoudiger maken van het wettenarsenaal en de taak die daarbij voor het Parlement is weggelegd. In verband met het thema van het congres verdedigde hij het wetsontwerp tot uitbreiding van de bevoegdheid der Politierechtbanken in verkeerszaken. Hij betreurde de gevolgen die verbonden zijn aan het uiterst beperkte budget waarover het departement van Justitie beschikt, waardoor de voorkeur moet worden gegeven aan die maatregelen, die zonder budgettaire weerslag genomen kunnen worden.

Prof. A. Fettweis, die in een algemeen preadvies de problematiek van het procesverloop had omschreven, deed meteen concrete voorstellen tot wijziging van procesrechtelijke regelen en tot een betere toepassing van bestaande artikelen van het Gerechtelijk Wetboek. Zo is hij voorstander van een vervalltermijn tot het nemen van conclusies.

Mr. Kamiel De Trog van de balie te Leuven lichtte uitvoerig zijn preadvies toe, waarin de procedure in burgerlijke en handelszaken gedetailleerd werd doorgenomen en werd nagegaan tot welke moeilijkheden bepaalde procedureregelen in de praktijk aanleiding geven en hoe zij kunnen worden opgevangen.

Mr. Marcel Duerinck van de balie te Dendermonde behandelde in zijn preadvies de procedure in strafzaken, waarbij hij ook de aandacht vestigde op het wetsvoorstel nopens het Strafbevel en het wetsontwerp inzake de politierechtbanken.

In zijn kritiek op dit laatste werd hij evenwel door het congres niet gevolgd terwijl de invoering van het strafbevel niet met enthousiasme werd beoordeeld.

Tijdens de debatten kwamen meerdere magistraten aan het woord, waardoor de bespreking van de aan de orde gestelde problemen verruimd werd.

Uit deze debatten groeide een consensus tot het formuleren van de volgende wensen:

"Het verbond van Belgische Advocaten stelt vast dat het goed functioneren van het gerecht een noodzakelijke voorwaarde is voor het bestaan van onze Rechtsstaat, grondslag van onze democratie en dat op het huidig ogenblik de werking van het gerecht geen voldoening schenkt en in bepaalde gevallen ernstige gebreken vertoont.

Op grond van deze vaststelling:

- hernieuwt het Verbond, rekening houdend met bij bepaalde gerechten genomen initiatieven, met aandrang de wens — reeds uitgedrukt op het Congres van het Verbond te Nijvel — dat in de schoot van elke rechtbank een commissie zou worden opgericht bestaande uit vertegenwoordigers van magistraten, advocaten, griffiers en leden van het secretariaat van het parket — alsook, indien nodig voor bepaalde problemen — uit vertegenwoordigers van de gerechtsdeurwaarders en gerechtsdeskundigen, met als doel alle nodige maatregelen te nemen ter bevordering van een goede werking van het gerechtelijk apparaat en ten einde voor eenieder kosten en tijdverlies, voortspruitend uit nutteloze verplaatsingen, formaliteiten en briefwisseling, te vermijden.
- vraagt het Verbond dat in de schoot van iedere rechtbank de toepassing van artikel 751 Gerechtelijk Wetboek zou worden herzien ten einde meer rekening te houden met het door de wetgever beoogde doel.
- meent het Verbond dat de vertraging bij het vaststellen van zaken waarin het onderzoek beëindigd is en die in staat van wijzen zijn, grotendeels te wijten is aan een tekort aan magistraten in bepaalde hoven van beroep of rechtbanken hetgeen in bepaalde gevallen leidt tot werkelijke rechtsweigering; dringt het Verbond bij de wetgevende macht en bij de regering aan op het onverwijls nemen van de nodige maatregelen om aan die toestand een einde te stellen en opdat insgelijk de nodige materiële middelen en documentatie ter beschikking van de magistraten zouden worden gesteld.
- drukt het Verbond de wens uit dat alle advocaten door hun diligent optreden bijdragen tot het vermijden van elke vertraging bij het in staat stellen van de dossiers en het verloop der rechtspleging; dat zij elke medewerking weigeren aan vertragsmanoeuvres die, gezien de huidige belasting van de rol van hoven en rechtbanken, volkomen onaanvaardbaar zijn; verzoekt het Verbond de gezagdragers van de onderscheiden balies hieraan de hand te houden."

Tot het vlot congresverloop behoorde tenslotte een receptie op het Stadhuis te Sint-Niklaas en een avondfeest in het hotel Serwir.

Het volgend congres van het Verbond wordt gehouden te Dinant op 3 oktober 1981.

L.V.P.

A.I.J.A. — Congres Philadelphia

Van 2 tot 6 september 1980 hield de A.I.J.A. (Internationale Vereniging van jonge Advocaten) haar 18e Congres te Philadelphia; 300 deelnemers uit meer dan dertig verschillende landen waren actief betrokken bij de werkzaamheden van het congres.

Als onderwerpen werden behandeld:

1) *Foreign Investment in the United States*: specialisten uit de bankwereld, juristen en vertegenwoordigers van de nationale en federale V.S.-overheid belichtten het onderwerp in paneelsprekken.

2) *Rechten en plichten voortvloeiend uit concubinaat*: een werkgroep bestudeerde aan de hand van nationale verslagen de juridische gevolgen die in de deelnemende landen aan het concubinaat verbonden worden.

3) *De relatie tussen de veroordeelde en zijn advocaat tijdens de strafuitvoering*: ook dit probleem werd in een werkgroep geanalyseerd.

In een resolutie, goedgekeurd door de Algemene Vergadering, werd o.m. gesteld dat: a) elke gedetineerde na een definitieve veroordeling recht heeft op bijstand van een advocaat; de advocaat zich bijgevolg ervan bewust moet zijn dat zijn rol niet uitgespeeld is na de uitspraak en hij ter beschikking moet blijven van zijn cliënt; b) de gedetineerde het genot moet krijgen van een statuut, zoals dit werd aangenomen door het Departement van Economische & Sociale Zaken van de Verenigde Naties op 13 mei 1977 (Resolutie 2076) en door het Ministercomité van de Raad van Europa.

4) *Computers en het Recht*: door een keuze van specialisten werd in deze werkgroep het gebruik van computers toegelicht in de advocatenkantoren, o.m. bij de boekhouding, bijeenbrengen van rechtsdocumentatie, aanrekening van honoraria, personeelsadministratie, statistieken enz. Opvallend was de belangstelling van de Europese confraters voor de ervaringen van de Amerikaanse kantoren.

De A.I.J.A. die het statuut heeft van Raadgevend organisme van de Raad van Europa en van de Verenigde Naties, nam in Algemene Vergadering tevens een resolutie aan tot afschaffing van de doodstraf.

Met hun gekende gastvrijheid en organisatietalent zorgden de Amerikaanse organisatoren voor een zeer aantrekkelijk sociaal programma: bezoek van kantoren in Philadelphia, onthaal in familiekring van confraters, toeristische uitstappen enz.

Het volgend A.I.J.A.-Congres zal plaatsvinden te Dublin van 24 tot 29 augustus 1981.

Onderwerpen: 1) vergelijkende aspecten van de Anti-Trust Wetgeving in de E.E.G. en de V.S.A.; 2) de toekomst van de advocatuur; 3) medische aansprakelijkheid; 4) adoptie.

Nadere inlichtingen kunnen verkregen worden bij H. Callens, vice-president A.I.J.A. voor België, Van Schoonbekestraat 16, 2000 Antwerpen, tel. 031/37.98.96.

MEDEDELINGEN

Open brief aan de rechters over de evaluatie van minder-validen

Deze brief van de Werkgroep voor evaluatie van menselijke schade (W.E.M.S.), ondertekend door de professoren D. Lahaye, J. Van Langendonck, J. Van Steenberge en J. Viaene luidt als volgt:

Omdat er herhaaldelijk ernstige problemen waren met de evaluatie van minder-validen, stelde de afdeling Limburg van de Vlaamse Oudercomités (VLOC) gedurende het jaar 1979 een onderzoek in. Dit onderzoek werd op 31 januari 1980 afgesloten met een Open Brief aan de Minister van Sociale Voorzorg, aan de Minister van Volksgezondheid en het Gezin en aan de Staatssecretaris van het Vlaamse Gewest. De brief werd aan de pers voor publicatie toegezonden.

Daar we ook onze brief zo kort mogelijk willen houden, vatten we beknopt de vijf punten samen waaromtrent het VLOC zijn beklag maakt:

1. De vaststelling van de graad van ongeschiktheid gebeurt willekeurig.

2. Het onderzoek is zeer oppervlakkig en gebeurt met een niet te tolereren gebrek aan interesse voor de minder-valide als mens. Alhoewel de deskundigheid van de arts niet betwist wordt, mist hij dikwijls toch de bevoegdheid om over het gestelde probleem te oordelen.

3. Bezwaren worden dikwijls genegeerd of weggewuifd met opmerkingen: «Ben ik dokter of jij?».

4. Men legt het er op aan zo weinig mogelijk «procenten» te geven, om besparingen te doen.

5. De aanvragers worden behandeld als profiteurs van het systeem en soms wordt het hun ook gezegd.

De Werkgroep voor Evaluatie van Menselijke Schade (W.E.M.S.) stond helemaal buiten deze enquête en kreeg overigens pas onlangs kennis van de open brief. Wat het VLOC aanklaagt is echter volkomen in overeenstemming met de resultaten van ons eigen wetenschappelijk onderzoek. We wensen daarom de ondernomen actie vanuit dit onderzoek te steunen en beginnen met te wijzen op de diepere oorzaken van de gewraakte toestand. O.i. is deze laatste het onafwendbaar gevolg van de in zwang zijnde evaluatiemethodieken, die de beschadigde mens reduceren tot één enkel cijfer, voornamelijk gehaald uit barema's of invaliditeitschalen. Aldus mag voor de vijf opgesomde punten volgende algemene verklaring worden weerhouden:

1. Willekeur

Herhaaldelijk en door meerdere disciplines, zowel bij ons als in den vreemde, werd aangetoond dat de genoemde evaluatiemethodieken geen enkele reële basis hebben en zuiver forfaitaire afspraken zijn, in de negentiende eeuw ontwikkeld uit privaatrechtelijke overeenkomsten. Bovendien beschrijven ze — uiterst eenzijdig — slechts een miniem klein deeltje van de menselijke schade, zodat ze voortdurend interpretatie en aanvulling vergen, waarmee de expert alle kanten uitkan. In deze methodiek is de willekeur onafwendbaar ingebouwd.

2. Oppervlakkig onderzoek — geen interesse voor de mens — gemis aan bevoegdheid

De forfaitaire methodieken werden precies ontwikkeld om «lichamelijke» schade — wat niet hetzelfde is als menselijke schade — in een minimum van tijd te kunnen beoordelen. Om op de vragen gesteld door de Schalen te kunnen antwoorden is er dikwijls niet meer dan een tiental minuten nodig. De Schalen bekommeren zich overigens niet om de sociale, psychische, professionele, financiële en economische inhoud van de menselijke schade. Zij steunen op een individualistisch-mechanisch mensbeeld. Wie ze hanteert dient zich inderdaad niet te interesseren aan de mens, want met deze laatste houden ze geen rekening.

Omdat de in zwang zijnde evaluatiemethodieken zo primair zijn, is er geen speciale opleiding nodig om er zich van te bedienen. Meestal beseffen de medici, die geen gespecialiseerde vorming tot verzekeringsgeneeskundige hebben genoten, de uiterst geringe waarde niet van het evaluatie-instrument waarmee ze werken. Ze houden zich veiligheidsshalve zo dicht mogelijk bij de tekst van de Schaal — waarvan ze dikwijls ten onrechte denken dat deze door de wet opgelegd is — en worden er zelf het eerste slachtoffer van.

3. Antwoorden met gezagsargumenten

Aangezien de in zwang zijnde evaluatiemethodieken geen rationele basis hebben, kunnen hun resultaten ook aan niemand uitgelegd worden. Omdat er gewoon geen ander argument is, kan de expert enkel het gezag van zijn deskundigheid inroepen en poogt hij zich soms weg te steken achter de magie waarop de Schaal berust («je kunt het toch niet verstaan»).

4. Neiging tot onder- of opschatting van de schade

Aangezien willekeur inherent is aan deze methodieken, ontstaat er in periode van hoog-conjunctuur een neiging tot op-schatting en

in periode van crisis het omgekeerde. De expert mocht vroeger Sinterklaas spelen, nu verwacht men van hem dat hij Zwarte Piet wordt.

De in zwang zijnde Schalen zijn bovendien gevaarlijk omdat in een tijd van crisis, zoals nu, onderduimse druk kan uitgeoefend worden op de evaluerende expert om zijn «procenten» zo laag mogelijk te houden. Democratische controle op zulke actie is onmogelijk. Dit is het kenmerk van willekeur.

5. De aanvragers zijn profiteurs

Aangezien de bestaande Schalen er niet in slagen de ernstige schade van de niet-ernstige te scheiden, laten ze inderdaad ruimte voor profiteurs. Sommige evaluerende experts pogen daarom de onmacht van hun instrument te compenseren door zelf rechter te spelen. Ze leggen daarbij — meestal onbewust — criteria aan die niet in de Schalen voorkomen maar die in hun eigen morele denkwereld werden gevormd. Ook daarop is de rechtscontrole zeer moeilijk.

Het enige punt waarin we met het VLOC van mening verschillen is het adres van de open brief. We geloven dat U — en niet zozeer de Ministers of ons Parlement — aan de beschreven situatie iets ten goede kunt veranderen. In de meeste rechtsregimes oordeelt de rechter immers vrij over de ernst van de menselijke schade. Het zijn de rechtbanken die in ons land een kans hebben gegeven aan de baremale methodieken, voornamelijk tussen de twee wereldoorlogen. Vele rechters hebben toen reeds heftig weerstand geboden, beseffend dat men met deze instrumenten onrecht zou stichten. We menen dan ook dat de rechtbanken de situatie opnieuw kunnen rechtzetten, zonder te moeten wachten op een interventie van de wetgever. In de regimes waar de wet het gebruik van de Schalen niet uitdrukkelijk opgelegd heeft, zouden ze best zo vlug mogelijk uit de evaluatiepraktijk gebannen worden. In de andere stelsels zou de rechter nauwkeurig op hun aanwending en interpretatie moeten toekijken en telkens zelf optreden wanneer hiaten worden vastgesteld (wat bijna steeds het geval is).

Omdat de restauratie van de mens in de evaluatiemethodieken slechts geleidelijk kan gebeuren, zijn de rechtbanken het best geplaatst om de vernieuwing te bewerken. Er zijn immers vele stemmen en discussies nodig om de werkelijkheid van deze schade in al haar facetten te leren kennen. Niemand heeft deze wetenschap in pacht.

Het alternatief voor de forfaitaire inhoudsloze Schalen is kennis van de concrete menselijke schade. We weten dat het een delicate en moeilijke opdracht is deze laatste te ontdekken. Maar er is geen ander alternatief.

We hopen dat U er, bij elke gelegenheid, persoonlijk iets aan zult doen.

BERICHTEN

Congres voor Arbeidsrecht te Manilla

Het Leuven Instituut voor Arbeidsrecht organiseert van 10 tot 22 december a.s. een studiereis naar de Filippijnen, Taiwan en Hong Kong. Te Manilla wordt deelgenomen aan het Eerste Aziatisch Congres voor Arbeidsrecht, te Taipei en Hong Kong wordt contact gelegd met overheid, universiteiten en vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers.

Voor meer inlichtingen kunt U zich wenden tot prof. R. Blanpain, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, tel. 016/23.09.71.

Juridische aspecten van arbeidsveiligheid in regionale en lokale besturen

Op dinsdag 9 december 1980 organiseert het Departement Rechten in de Aula Major van de U.I.A. te Wilrijk, in samenwerking met het Instituut Administratie-Universiteit, een stu-

diedag over de juridische aspecten van arbeidsveiligheid in regionale en lokale besturen.

Deze studiedag beoogt in de eerste plaats de regionale en lokale besturen te sensibiliseren voor de veiligheid van hun personeelsleden en staat open voor alle belangstellenden.

Inlichtingen bij mevrouw Myriam Craeye, Departement Rechten U.I.A., tel. 031/28.25.28 binnenpost 419 of Secretariaat Rechten.

Contacten tussen rechtsfaculteiten en verzekeringsondernemingen

Op initiatief van de Vereniging der Verzekeringjuristen (A.J.A.) werd op 4 november 1980 in het Huis der Verzekering te Brussel een lezing gehouden door prof. Michel Hanotiau over: de verantwoordelijkheid met betrekking tot burenhinder — Theoretische grondslag.

De volgende les wordt gegeven op 11 december 1980 door prof. S. Loccufier over het onderwerp: de gemeentelijke Verzekersmaatschappijen in Europa — geschiedenis en verwachtingen.

Het secretariaat van de Vereniging der Verzekeringjuristen is gevestigd te Brussel aan de Montoyerstraat 12 (tel.: 02/513 78 30).

Studieavonden over bouwrecht te Antwerpen

Het departement rechten van de UIA organiseert in samenwerking met de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen drie studieavonden over burgerrechtelijke, publiekrechtelijke en procesrechtelijke aspecten van het bouwrecht.

Deze studieavonden worden gehouden op dinsdag 18 november, 9 december 1980 en 13 januari 1981 in het lokaal R1, Universiteitsplein 1, Wilrijk. Zij staan onder de leiding van de professoren J. Herbots, W. Lambrechts en R. De Corte. Het inschrijvingsgeld bedraagt 1500 fr. (voor advocaten-stagiairs 1300 fr.), over te maken op rekening 413-6111081-41 van het Departement Rechten-Bouwrecht, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk.

Secretariaat en inlichtingen: juffrouw Greet de Ruijter, secretariaat rechten 031/28.25.28 - toestel 410

Belgische Vereniging van vrouwelijke juristen-Congres van 25 t/m 29 november te Brussel

Van 25 tot 29 november 1980 organiseert de *Belgische Vereniging van Vrouwelijke Juristen*, naar aanleiding van de algemene raad van de *Internationale Vereniging van Vrouwen met Juridische Loopbanen* te Brussel een congres over het onderwerp «*Erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen op het gebied van het familierecht*». De bedoeling van deze studiedagen is aan de hand van informatie ingewonnen bij de verschillende nationale organisaties van vrouwelijke juristen die lid zijn van de internationale vereniging, een duidelijk beeld te krijgen hoe dergelijke vonnissen in het buitenland en in België erkend en uitgevoerd kunnen worden. Ten einde het debat zo concreet mogelijk te houden en wegens het grote praktische belang, werd beslist de studie toe te spitsen op twee deelaspecten, nl. de problematiek van het hoede- en bezoekrecht over minderjarige kinderen en die van de onderhoudsverplichtingen.

Het congres wordt voorbereid door een werkgroep bestaande uit wetenschappelijke medewerkers en hoogleraren, advocaten en ambtenaren verbonden aan de ministeries van justitie en buitenlandse zaken.

De studiedagen hebben plaats in de lokalen van de A.S.L.K., Kreupelenstraat 10 te 1000 Brussel. Er wordt gezorgd voor simultaanvertaling van en naar het Nederlands, Frans en Engels.

Inlichtingen en inschrijving bij de voorzitter van de B.V.J.J., mevrouw R. Hacquart, Guimardstraat 19, bus 1, 1040 Brussel (tel. 02/513 74 24) of bij de secretaris, mevrouw Moni Van Look, Amerikaanstraat 221, 1050 Brussel (tel. 02/640 68 40).